

ÖREBRO UNIVERSITET

Akademien för juridik, psykologi och socialt arbete

Socionomprogrammet med inriktning mot missbruk, ohälsa och rehabilitering

Campus Eskilstuna, Mälardalens högskola

Socialt arbete C, 30 högskolepoäng

C-uppsats, 15 högskolepoäng

Vt 2011

Konsten att samverka

- rektorer och socialsekreterares upplevelser om
samverkan

Författare: Maria Bergold
Eleonor Wedstedt

Handledare: Anna-Lena Almqvist

Förord

Vi vill tacka vår handledare Anna-Lena Almqvist för sitt engagemang i uppsatsen och sitt outtröttliga stöd. Vi vill också tacka alla de respondenter som har ställt upp på våra intervjuer och tålmodigt svarat på våra frågor. Utan er hade denna uppsats inte varit möjlig.

Maria Bergold

Eleonor Wedstedt

KONSTEN ATT SAMVERKA – REKTORER OCH SOCIALSEKRETERARES UPPLEVELSER OM SAMVERKAN

Författare: Maria Bergold Eleonor Wedstedt

Örebro universitet

Akademien för juridik, psykologi och socialt arbete

Socionomprogrammet med inriktning mot missbruk, ohälsa och rehabilitering

Campus Eskilstuna, Mälardalens högskola

Socialt arbete C, 30 högskolepoäng

C-uppsats, 15 högskolepoäng

Vt 2011

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur rektorer och socialsekreterare ansåg att samverkan dem emellan fungerade samt om det fanns utrymme för utvecklingsmöjligheter. För att undersöka detta användes en kvalitativ metod och vi intervjuade fyra rektorer och fyra socialsekreterare. I tolkningen av empirin låg hermeneutiken som grund och i analysen kopplade vi empirin till Berth Danermarks modell och tidigare forskning. Vår undersökning visade på att respondenterna ansåg att samverkan fungerar väl till en början när en anmälan utreds men att samverkan sedan försvåras genom att tystnadsplikten kräver ett samtycke från vårdnadshavarna. Om samtycke inte ges försvåras samverkan mellan parterna och socialsekreterarna kan inte ge feedback till rektorerna i ärendet. Resultatet visade att alla respondenter har en vilja att utveckla samverkan mellan skolan och socialtjänsten och att samverkan mellan dessa kan och bör utvecklas ytterligare då de själva anser att det finns vissa brister. Sekretessen, bristen på återkoppling samt tiden är de största hindren enligt respondenterna.

Nyckelord: Samverkan, socialtjänst, skola, hinder, återkoppling

THE ART OF COLLABORATION – PRINCIPALS AND SOCIAL WORKERS
EXPERIENS OF COLLABORATION

Authors: Maria Bergold Eleonor Wedstedt

Örebro University

School of Law, Psychology and Social Work

The Social Work Program, Orientation towards Addiction. Illness and Rehabilitation

Campus Eskilstuna, Mälardalen University

Social Works C, 30 credits

C-essay, 15 credits

Spring term 2011

Abstract

The purpose of this study was to examine how principals and social workers perceived their collaboration. We used a qualitative method and interviewed four principals and four social workers to examine this issue. We used the Hermeneutic interpretation of the empiric material which we analyzed in combination with Berth Danermark's model and previous research. Our study showed that the respondents felt that collaboration worked well when prior notifications, were investigated during the initial stages of the investigation, but was later hampered by confidentiality secrecy, which requires the consent of their guardians to enable sharing of information between social workers and principals. If confidentiality prevented feedback, it was considered an obstacle to cooperation between the organizations. Furthermore, all respondents desired to develop means of cooperating and information sharing between schools and social services. The respondents also felt that such this cooperation can, and should, be developed further as the current practices were perceived as suboptimal are not optimal. In the respondents' view, major shortcomings were cconfidentiality, lack of feedback and time constraints.

Keywords: Collaboration, social services, school, obstacles, feedback

Innehållsförteckning

Figur 1:1 Samverkansmodell mellan skolan och socialtjänsten	sid nr. 8	5
Figur 6:1 Utveckling av modell 1.1 utifrån respondenternas berättelser	sid nr. 31	5
1. Introduktion		6
1:1 Bakgrund		6
1:2 Syfte och frågeställningar		7
1:3 Disposition		7
1:4 Avgränsning och begreppsdefinition		7
1:5 Samverkan i lagrum		8
2. Tidigare forskning		9
2:1 Samverkan kring barn		9
2:2 Förståelse och tillräckliga kunskaper för varandras professioner		11
3. Teori		13
3:1 Danermarks modell		13
3:1:1 Kunskap- och förklaringsmässiga faktorer		14
3:1:2 Formella och informella regler		14
3:1:3 Organisatorisk situation		14
4. Metod		15
4:1 Val av metod		15
4:2 Urval		15
4:3 Datainsamling och genomförande		16
4:4 Databearbetning och analysmetod		17
4:5 Validitet och reliabilitet		17
4:6 Etik		19
5. Resultat och analys		20
5:1 Presentation av respondenterna		20
5:2 Fördelarna med samverkan		20
5:2:1 Arbeta tillsammans		20
5:2:2 Ökad förståelse för varandra		21
5:3 Förutsättningar för samverkan		21
5:3:1 Rutiner		21
5:3:2 Mål		23
5:3:3 Tillräckliga kunskaper om varandras professioner		24
5:4 Hinder för samverkan		25
5:4:1 Sekretessen och bristen på feedback		25
5:4:2 Tiden och ekonomin		27
5:5 Utvecklingsmöjligheter för samverkan		28
5:5:1 Personbundenhet till den egna organisationen		28
5:5:2 Preventivt samverkansarbete		28
6. Diskussion		29
6:1 Samverkan och utvecklingsmöjligheter		29
6:2 Metoddiskussion		33
6:3 Framtida forskning		34
Referenser		35
Bilaga 1. Lagrum		38
Bilaga 2. Intervjuguiden		40
Bilaga 3. Missivbrev		41

Figurlista:

Figur 1:1 Samverkansmodell mellan skolan och socialtjänsten	sid nr. 8
Figur 6:1 Utveckling av modell 1.1 utifrån respondenternas berättelser	sid nr. 31

1. Introduktion

1:1 Bakgrund

Om ett barn far illa eller riskerar att fara illa är det i första hand föräldrarna som ska hjälpa barnet men ibland kan andra aktörer behöva kliva in och samverka runt barnet för att hjälpa det. En fungerande samverkan mellan två myndigheter som tillsammans tar ett helhetsgrepp kring ett barn och dennes familj blir en viktig och effektiv skyddsfaktor för barnet. Insatser och stöd kan sättas in från flera håll samtidig och hjälpa barnet och familjen i den aktuella situationen. Vikten av att barnet får den hjälp den behöver och får det tidigt kan vara avgörande för barnets framtid.

Skolan finns tidigt med i barnens liv och följer ofta även med tills barnen uppnår myndig ålder. Skolan har ett stort ansvar att förbereda barnen för det framtida livet när det gäller kunskapsinhämtning, yrkesliv och social anpassning. Att skolan har en betydande roll i barnens uppväxt framgår klart och den är en stark skyddsfaktor för barnen, både i nuet och i framtiden. Skolan arbetar nära barnen och är ofta den instans som först upptäcker om ett barn far illa eller riskerar att fara illa och skolan står för en hög andel orosanmälningar till socialtjänsten (Sundell, Egelund, Löfholm & Kauntitz, 2008).

Socialtjänsten är mottagare och utredare av den orosanmälan som skolan gör. Det är även den myndighet som har huvudansvaret för att en samverkan kommer till stånd mellan skolan och socialtjänsten. I och med lagändringen i socialtjänstlagen, SoL, som kom 2003 (Riksdagen, 2011) stärktes samverkansarbetet kring barn som far illa och socialnämnden fick ett tydligare ansvar som huvudansvarig med samhällsorgan som skolan. Skolan har via skollagen samverkansansvar med andra myndigheter när ett barn far illa eller riskerar att fara illa (Börjesson & Eriksson, 2006). Inom tillämpningen av lagarna finns ett tolkningsutrymme som kommunerna kan röra sig inom när de driver sina verksamheter och det kan ge upphov till en tydning som inte alltid överensstämmer med övriga samhällsinstitutions tolkning av sina specifika lagar.

Då det är upp till varje kommun att ordna samverkan mellan skolan och socialtjänsten finns det flera olika organisatoriska och praktiska lösningar på hur det går till. I varje samverkan finns ett samspel mellan minst två olika parter som ibland lyder under olika lagstiftning och kommer från olika organisationskulturer. Danermark och Kullberg (1999) skriver i sin studie att det inte finns mycket forskat kring samverkan och vi vill genom denna uppsats belysa hur rektorerna och socialsekreterarna upplever samverkan och om möjligt se om det finns utvecklingsområden för samverkan mellan socialtjänst och skola.

1:2 Syfte och frågeställningar

När det finns oro kring ett barn som far illa eller riskerar att fara illa ska en samverkan mellan olika myndigheter anordnas. Syftet med denna uppsats är att undersöka hur samverkan fungerar mellan skolan och socialtjänsten och om den nuvarande samverkansstrukturen är tillräcklig eller om det finns utrymme för utvecklingsmöjligheter. För att kunna besvara syftet bryts det ner i följande frågeställningar:

- Hur upplever rektorerna att samverkan fungerar?
- Hur upplever socialsekreterarna att samverkan fungerar?
- På vilket sätt kan samverkan utvecklas enligt rektorer och socialsekreterare?

1:3 Disposition

Nedan följer en disposition som är tänkt att hjälpa läsaren att följa och förstå upplägget i uppsatsen. Uppsatsen är uppdelad i avgränsning och begreppsförklaring, tidigare forskning, ett metodavsnitt, ett teoriavsnitt samt resultat och analys för att sedan avslutas med en diskussion. I avgränsningen presenteras de definitioner vi har gjort kring ämnet och varför. I begreppsförklaringen förtydligas begrepp som är relevanta för uppsatsen. Under tidigare forskning hittas artiklar och avhandlingar som är kopplade till studien. Metodavsnittet beskriver vilken metod som används, hur empirin insamlats och analyserats samt en diskussion om uppsatsens validitet och reliabilitet. I teoridelen presenteras Berth Danermarks (2000) modell för samverkan. I resultat och analys kommer det empiriska materialet redovisas, uppsatsen avslutas med författarnas slutdiskussion där förtjänster och brister i studien diskuteras samt resultat och framtida forskning redovisas.

1:4 Avgränsning och begreppsdefinition

Till denna uppsats har enbart professionella intervjuats utifrån sin yrkesroll som rektorer och socialsekreterare och kommer endast omfatta deras berättelser om hur de upplever samverkan med respektive part. Föräldrar och barns/ungdomars upplevelse av samverkan är viktig kunskap inom detta område för att få ytterligare ett perspektiv av ämnet men det ligger utanför denna studies syfte.

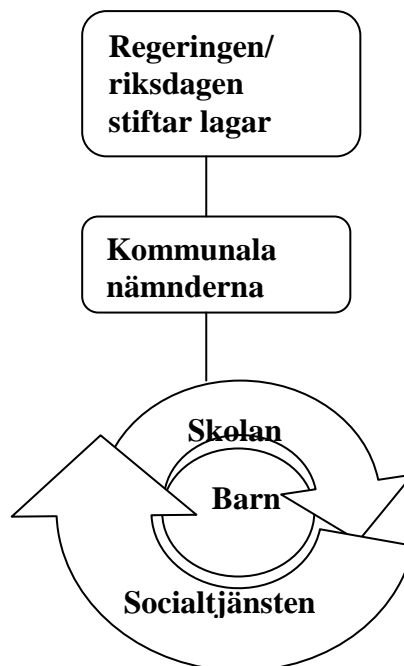
Samverkan och samarbete är två närliggande begrepp. En del anser att samverkan och samarbete är synonymt med varandra (Boklund, 1995) medan andra anser att begreppen måste särskiljas (Danermark, 2000). Dessa begrepp måste klargöras då det annars kan uppstå en viss förvirring. Begreppet samarbete är för oss när man tillsammans med kollegor från samma arbetsplats arbetar mot samma mål, ett internt samarbete inom den egna organisationen. Vi har valt Danermarks (2000) definition på samverkan. Samverkan är extern där olika professioner tillsammans möts och arbetar mot ett gemensamt mål utifrån sin professions kunskaper och resurser.

För att definiera barn som far illa eller riskerar att fara illa använder vi oss av den begreppsförklaring som finns i SoL 1kap 2§ (Riksdagen, 2011). När ett barn inte får sina grundläggande behov tillgodosedda och riskerar sin hälsa och utveckling anser vi att barnet far illa. Det behöver inte alltid vara vårdnadshavaren som utsätter barnet för fara utan barnet självt kan orsaka detta med ett destruktivt beteende med exempelvis självskadebeteende, missbruk av alkohol, andra droger samt skolk. Stora svårigheter i skolan och mobbing samt våld i olika former som orsakas av andra barn/ungdomar räknas även in som att barnet far illa.

Vid några tillfällen tar vi även upp begreppet barnperspektivet. Med ett barnperspektiv menar vi att man ska respektera barnets människovärde och integritet. Barnets integritet handlar om hans eller hennes grundläggande behov som omvårdnad, kläder, mat och hälsovård. Vidare ska barnet skyddas mot övergrepp och kränkande behandling samt respekteras för sina åsikter och ha rätt att vara delaktig i beslut som rör dem (Statens offentliga utredningar, 2005).

1:5 Samverkan i lagrum

Samverkan är lagstyrt och styr samverkan mellan skolan och socialtjänsten. Det är upp till varje kommun hur lagarna ska tolkas och omsättas i de egna verksamheterna. Skolan och socialtjänsten är några av de verksamheter som en kommun tillhandahåller och de får sina direktiv och riktlinjer från respektive nämnd i kommunen och det är dessa som styr det faktiska arbetet.

Figur 1:1 samverkansmodell mellan skola och socialtjänst enligt lagrummen. Regering och riksdag stiftar lagar om samverkan, lagarna ligger till grund för hur de kommunala nämnderna utformar de riktlinjer och direktiv som sedan skolan och socialtjänsten arbetar efter. Egen bearbetning.

Det är främst lagrum från SoL som vi utgått ifrån men även i förvaltningslagen och skollagen finner vi stöd för samverkan. Detta är ingen heltäckande bild över lagrummen men det är dessa vi anser varit mest relevanta för studien. Några lagrum är mer direkta och klara i syftet medan andra har mer tolkningsutrymme. I förvaltningslagen 6§ (Notisum, 2011) finns en allmän inställning till samverkan mellan myndigheter. I SoL 5kap 1a§ (Riksdagen, 2011) står det att socialnämnden ska samverka med olika samhällsorgan när ett barn far illa eller riskerar att fara illa och nämnden är ansvarig att se till att denna samverkan genomförs. Det innebär att socialtjänsten har huvudansvaret för att en samverkan kommer till stånd mellan skolan och socialtjänsten. Även skolan har enligt skollagen 29:13a§ (Riksdagen, 2011) samverkansansvar med andra myndigheter när ett barn far illa eller riskerar att fara illa. Skolans ansvar för samverkan är inte lika starkt som socialtjänstens men samverkansskyldigheten finns åt båda hållen. Skolpersonal har en lagstadgad skyldighet att anmäla enligt SoL 14:1§ (Riksdagen, 2011) när de har den minsta oro kring ett barns hälsa och utveckling. För lagrummen i fulltext se bilaga 1.

Efter en anmälan gjorts, enligt SoL 14:1§ (Riksdagen, 2011), bokas ett första möte och med det första mötet börjar samverkan mellan skolan och socialtjänsten där båda medverkar. Efter det första mötet fattas sedan ett formellt beslut om det finns skäl att till öppna en utredning och det sker utifrån SoL 11:1§ eller 11:2§ (Riksdagen, 2011). Den lagstyrda samverkansgången för skolan och socialtjänsten börjar med en orosanmälan 14:1§ SoL (Riksdagen, 2011) för att fortsätta i utredningsförfarandet och uppföljningen av barnet.

Individskyddskravet 12:2§ offentlighets- och sekretesslagen, eller sekretessen är till för att skydda individen så inga känsliga uppgifter röjs till obehöriga, vilket resulterar i att individen lider skada eller men av någon form (Notisum, 2011). Socialtjänsten har den strängare formen av sekretess vilket innebär att de inte får röja uppgifter om den enskilde utom i extrema fall. Skolan har den lindrigare formen av sekretess som innebär att uppgifter ska lämnas ut om det inte finns klara indikationer på att personen kan fara illa om de röjs. I ett samverkansarbete kan sekretessen vara ett hinder. För att kringgå sekretessen behöver ett informerat samtycke inkomma från vårdnadshavarna enligt offentlighets- och sekretesslagen 12:3§ (Notisum, 2011) för barn och ungdomar som inte uppnått myndig ålder kan inte själva besluta i frågan om sekretessen (Clevesköld & Thunved, 2009).

2. Tidigare forskning

Vi har tematiserat den tidigare forskningen i två olika delar för att tydliggöra innehållet i de olika studierna. Dessa teman är samverkan kring barn samt förståelse och tillräckliga kunskaper för varandras professioner.

2:1 Samverkan kring barn

Ett av Bengtssons och Åsbrinks (2010) tre syften i "Studien av samverkan mellan socialtjänsten och skolan i Gävle avseende placerade barn" var att undersöka högstadierektors syn på samarbetet med socialtjänsten avseende barn som misstänks fara illa. För att få svar på syftet svarade tolv stycken högstadierektorer på en webbenkät via enkätverktyget Webropol. Utifrån enkäterna kunde det ses att samverkan mellan skolan och socialtjänsten hade brister. Ett missnöje med samverkansarbetet med socialsekreterare fanns då 67 procent av rektorerna svarade att de inte alls var nöjda eller svarade att de var nöjda i

liten skala. Författarna kom fram till att rektorerna konsulterade i större utsträckning med elevvårdsresurserna än med socialtjänsten och rektorerna upplevde inte heller ett tillräckligt stöd ifrån socialtjänsten i de fall där barn som far illa upptäcktes. Resultatet i studien visade att rektorerna upplevde att socialtjänsten brister i tillgängligheten och i att ge feedback. När det gäller anmälning- och placeringsärenden anser Bengtsson och Åsbrink (2010) bland annat att socialtjänsten bör upprätta samverkansrutiner med skolan. De anser även att skolan och socialtjänsten bör komma fram till en gemensam målgrupp som samverkan kan formas kring.

Syftet med Danermarks, Germundssons, Englunds och Lööfs (2008) utvärdering, som är genomförd i Sverige, är att ge en ökad förståelse kring samverkan runt barn som far illa eller riskerar att fara illa. Base-enkäter lämnades ut till olika lokala projekt som hade i uppdrag att få till stånd en ökad samverkan mellan skola, socialtjänst, polis samt barn- och ungdomspsykiatri. På enkäterna svarade åttioåtta av nittiofyra tillfrågade och dessa sammanfördes sedan i en databas. Styrning, struktur och samsyn är det centrala i enkäterna. Författarna menar att dessa måste tillgodoses för att en samverkan ska kunna fungera. Utöver resultaten från enkäterna dokumenterades även grunduppgifterna för varje projekt. Resultat visade bland annat på att projekten hade höga värden överlag vad gäller de centrala bitarna, styrning, struktur och samsyn. De flesta projekt hade i hög utsträckning en förankring på ledningsnivå men förankringen på politisk nivå och verksamhetsnivån var markant sämre. Författarna påpekar att förankringen är viktig, speciellt på politisk nivå, då detta leder till tillit på lednings- och operativ verksamhetsnivå som i sin tur leder till ett bättre samverkansarbete. Alla samverkansprojekt hade inte formulerade mål och detta kan i större utsträckning leda till samverkanssvårigheter. När det gäller helhetssynen på det projekten samverkar kring uppgav tre fjärdedelar att det i hög utsträckning fanns en helhetssyn. Hela 80 procent ansåg att det är hög samsyn när det gäller barnperspektivet. Detta tolkar författarna som att barnperspektivet är något centralt för aktörerna och det kan även tolkas som att det finns en gemensam uppfattning om innebörden av barnperspektivet utan att det för den skull har diskuterats bland aktörerna (Danermark et al., 2008).

Börjessons och Erikssons (2006) artikel är ett resultat av samarbetet mellan socialstyrelsen och länsstyrelsen. Syftet med artikeln är att undersöka hur samverkan fungerar kring barn som far illa eller riskerar att fara illa efter att lagkompletteringen i SoL trädde i kraft. För att få material till artikeln har författarna använt sig av en kvantitativ metod och enkäter har skickats ut till olika kommuner i Sverige. Utifrån de kommuner som deltog i enkäten valdes sju stycken ut till att delta i ett seminarium, som handlade om samverkan, med kvalitativa inslag och kommunerna valdes ut med tanke på befolkningstäthet och geografiskt läge. Resultatet av undersökning visade att 96 procent av de tillfrågade hade i någon form en samverkan men hur samverkan var organiserad såg olika ut. De som inte hade någon samverkan pekade bland annat på resursbrist, för få barn med insatser eller att behovet tillgodosågs via handläggaren. Undersökningen visade att efter lagändringen var det ungefär en femtedel av kommunerna som började samverka. Många av kommunerna menade att de redan innan lagändringen hade en samverkan, men de tyckte det var bra med ett tydligt ansvar om vem som ska göra vad. En hög andel kommuner uppgav att de hade samverkan med skolan, landstinget, barn och ungdomspsykiatri, barn och mödravården samt polis och rättsväsende. Av materialet som inkommit har det visat sig att många har en samverkan men hur den fungerar i praktiken är väldigt olika och få kommuner har en genomtänkt strategi för hur samverkan ska fungera och vara utformad. Författarna anser som Bengtsson och Åsbrink (2010), att tydliga rutiner är av vikt i ett samverkansarbete, då avsaknaden av rutiner kan få konsekvenser som att barnen som far illa eller riskerar att fara illa inte får den hjälp och stöd

de behöver, eftersom lagen om samverkan inte ger kommunerna någon ledning om hur samverkan ska fungera (Börjesson och Eriksson, 2006).

Syftet med Glissons och Hemmelgarns (1998) artikel om samverkan var att undersöka ett samverkansprojekt som införts i en delstat i USA. Samverkansprojektet består av samhälliga instanser och de professionella sitter som spindeln i nätet och arbetar med barnet i fokus.

Den professionella ska samverka med andra aktörer så som skola, föräldrar samt andra instanser som är relevanta för barnen. Många av de barn som kommer i kontakt med systemet gör det av olika anledningar men ofta handlar det om att den unge har begått någon form av brott eller själv blivit utsatt för brott och ofta handlar det då om en vuxen som utsatt barnet för ett brott. För att kunna undersöka hur samverkansprojektet påverkat arbetet använde sig artikelförfattarna av en kvasiexperimentell långtidsstudie på tre år. Under studien har författarna följt olika professionella i deras arbete kring barnen och studerat hur de har samverkat med skolan, föräldrarna samt andra instanser som är relevanta för barnen. Även enkäter lämnades ut med jämna mellanrum för att mäta hur samverkan fungerade kring ett specifikt barn. Enligt artikelförfattarna hade samverkan kring barnet inte någon större effekt utan kunde ibland till och med begränsa valmöjligheterna kring barnet. Till skillnad från de tre ovanstående studierna som talar för att en samverkan för något gott med sig bara man uppfyller vissa riktlinjer så kom Glissons och Hemmelgarns fram till att samverkan kunde vara hämmande för barnen och de professionella inom samverkanssystemet låste in sig i systemet och använde sig av varandra. Detta resulterade i begränsande valmöjligheter för barnen och deras behov. Kunde inte barnets behov tillmötesgå inom samverkanssystemet så fick inte barnet den hjälp den kunde behöva vilket resulterade i att samverkan inte hade någon större effekt för barnets utveckling.

2:2 Förståelse och tillräckliga kunskaper för varandras professioner

Studierna i detta tema belyser vikten av förståelsen och kunskapen om de olika professionerna. Syftet med Hjortsjös (2005) avhandling, ”Med samarbete i sikte”, är att förstå innebörden av samarbetet mellan olika professioner som ingår i en samlokaliserad verksamhet. Utgångspunkten i avhandling är samlokalisering mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten i Sverige. Största delen av författarens empiriska material utgår från egna intervjuer och observationer på en familjecentral och där fick hon även tillgång till familjecentralens dokumentation. En familjecentral är i korthet en samlokalisering av olika professioner som finns under samma tak. Då författaren själv var på familjecentralen och gjorde observationerna använde hon sig av inifrånperspektivet och dessa observationer omfattade familjecentralens miljö, aktivitet, deltagare och samspel. Professionerna bestod av samordnare, förskolelärare, socialsekreterare, socialsekreterare/enhetschef, familjerådgivare, barnsköterskor samt barnmorskor. Utöver den enskilda familjecentralen studerades ett 20-tal utvärderingar om familjeverksamhet och hon plockade sedan ur återkommande aspekter som hon sedan återgav i sin avhandling.

Avhandlingens slutsats är att ju tätare kontakt med aktörer från andra organisationer desto viktigare blir det att poängtera olikheterna i den egna professionen. För att det dagliga samverkansarbetet ska fungera och överhuvudtaget bli av mellan de olika aktörerna anser författaren att det är viktigt med tydliga gränser. Med hjälp av gränserna förstår aktörer vad som kan förväntas av de andra aktörerna. I och med kunskapen i varandras professioner och kompetens överskrider inte heller den egna kompetensen. Författaren menar med andra ord att gränser gynnar samarbetet mellan aktörerna på familjecentralen (Hjortsjö, 2005).

Syftet med Boklunds (1995) delstudie ”Handläggarnas allmänna erfarenheter av samarbete” från Sverige var att få svar på handläggarnas allmänna erfarenheter av samverkan mellan yrkesgrupper i socialtjänsten. Gruppintervjuer gjordes och hon använde en modifierad form av den strukturerade gruppintervjumetoden ”The nominal group technique”. De individuella svaren bearbetades kvantitativt, kodades i olika kategorier för att slutligen bearbetas i ett statistikprogram. Gruppdiskussionen behandlades däremot i kvalitativ form. Resultatet av det som framkom i nästan alla gruppintervjuer var vikten av att lära känna varandra, detta gör att man får inblick i varandras olika yrkesroller samt kompetensområden. Detta i sig leder till en större respekt i de olika professionerna och det blir lättare att förstå vilka krav som kan ställas. Om ovanstående genomförs blir avgränsningen mellan ansvarsområdena tydligare menar författaren. Även tillgängligheten av kollegorna lyftes fram som gynnsamt för samverkan och utfallet blev då i slutänden mer positivt för klienterna (Boklund, 1995).

Både Boklund (1995) och Hjortsjö (2005) talar om tydliga gränser mellan professionerna. Det som skiljer dessa åt är att Hjortsjö menar på att gränser gör att man förstår vad som kan förväntas av varandra och man förstår varandras profession och kompetens bättre. Boklund i sin tur vinklar det till att man först bör få inblick i varandras profession genom att lära känna varandra. Författaren menar att det då blir lättare att förstå vad som kan förväntas av de olika professionerna. Avslutningsvis, om ovanstående genomförts, blir avgränsningen mellan ansvarsområdena tydligare. Med andra ord menar Hjortsjö att man bör inleda samverkan med att tydliggöra vilka gränser som finns mellan de olika professionerna, för att förstå varandra och Boklund menar att gränssättningen blir resultatet av att man har lärt känna varandra.

Nadia Farmakopoulou (2002) har genomfört en kvalitativ studie i Skottland. Syftet med studien var att utforska bristerna i samverkansarbetet mellan skolan och socialarbetare. Resultatet av studien visade att samverkansarbetet i Skottland har brister och trots att de statliga myndigheterna har förtydligat samverkansarbetet är det fortsatt begränsat. Författaren menar att trots att det varit svårt att få till ett bra samverkansarbete är det inte onåbart, då hon identifierade tre huvudsakligt hämmande faktorer för samverkansarbetet i studien. De hämmande faktorerna är: strukturella skillnader, brist på gemensam utbildning samt brist på personal och materiella resurser. De knappa materiella resurserna gör det svårt då det inte finns tillräckliga medel till utbildning och personalutveckling och det i sin tur gör att det inte går att genomföra utbildningar mellan samverkansparterna. Författaren menar på att avsaknaden av gemensamma utbildningar gör att parterna lättare missförstår varandra. Vidare finns det inte tillräckligt med tid för att medverka och upprätthålla samverkansarbetet då det råder personalbrist. Författaren anser att samverkansarbetet behöver mer resurser och om det möjliggörs är det lättare att få till stånd de gemensamma utbildningar som Farmakopoulou påpekar är viktiga för samverkan. Författaren betonar att utbildningarna skulle leda till en ökad förståelse mellan professionerna och även till rekrytering av personal som i sin tur skulle bli delaktiga i samverkansarbetet. Precis som Boklund (1995) och Hjortsjö (2005) talar Farmakopoulou (2002) om att det är viktigt att förstå varandras professioner men den sistnämnda lägger tyngden på samverkansutbildningar för personalgrupperna för att kunna uppnå förståelsen.

3. Teori

I det inledande arbete av uppsatsen bestämde vi oss först för att använda oss av kommunikationsteorin då vi tänkte att mycket av samverkan går ut på kommunikation. Fiske (2003) talar om att kommunikationen kan handla om olika kodningar mellan en sändare och en mottagare och om kommunikationen brister i processen tolkas det som en misslyckad kommunikation. Då det finns fler skolor avseende kommunikationsteorin kan man enligt en skola se den som ett "skapande och utbyte av betydelser" och i den här modellen ses inte kommunikationen som ett misslyckande om den brister utan det kan istället bero på kulturella skillnader mellan de som kommunicerar (Fiske, 2003). Vidare menar Dimbleby och Burton (1995) att feedback är av stor betydelse i en kommunikation. De menar att med hjälp av feedback får en person verbala eller icke verbala signaler på det en annan person sagt och kan utifrån det bilda sig en uppfattning om hur informationen har tolkats. Beroende på hur en person uppfattar tolkningen på informationen kan han eller hon ändra sin kommunikation utifrån vilken feedback som återgavs. Den främsta anledningen till att vi ville titta närmare på kommunikationsteorin berodde på den rådande bristen på feedback som vi tolkade utifrån empirin. Vart efter vi satte oss in i respondenternas svar förstod vi snart att bristen på feedback berodde på mer än bristande kommunikation och med detta i åtanke riktade vi istället in oss på Berth Danermarks modell om samverkan då vi ansåg att den passade bättre in i vår uppsats.

3:1 Danermarks modell

Trots att det i dag förekommer samverkan i många olika konstellationer är det ett relativt outforskat begrepp (Danermark & Kullberg, 1999) och för att förstå förutsättningarna för en bra samverkan har vi använt oss av professor Berth Danermarks modell som utgår från hans studier kring samverkan. Samverkan handlar om att interagera med andra i samverkansgruppen. Det finns två olika sätt att interagera på, det ena är formell interaktion och den andra är informell interaktion. En formell interaktion eller sammankomst avlöper efter en viss struktur. Den informella är tvärtemot den formella och handlar exempelvis om vardagligt småprat utan struktur. Det är viktigt att redan i inledningsskedet av samverkan ha en formell interaktion och där diskutera motivet med samverkan för att underlätta det efterföljande samverkansarbetet. Ofta talas det om att samverkan grundar sig utifrån klientens bästa men enligt Danermark (2004) handlar samverkansprocesser om resursmässiga skäl. Det kan då bland annat handla om att minska risken för individer att "falla mellan stolarna" och undvika dubbelarbete. Själva motivet spelar i sig egentligen inte någon roll men det viktiga är att de inblandade redan från starten är införstådda vilket motiv (mål) man har i en samverkan för att den ska nå framgång, då ett osäkert eller dolt motiv kan skapa irritation och allvarligt försvåra samverkan.

Samverkan kan delas in i olika ambitionsnivåer och detta görs utefter hur nära samverkan en organisation har med en annan. Den lägsta nivån handlar om att en yrkesgrupp ger råd och stöd till en annan yrkesgrupp. På nästa nivå koordineras insatserna men själva arbetet utförs på respektive arbetsplats. Den tredje nivån handlar om klart avgränsade frågor där man försöker finna nya arbetssätt i ett gemensamt arbete. I den högsta ambitionsnivån går minst två olika verksamheter ihop till något gemensamt (Danermark, 2004).

Samverkan mellan parter tar tid och det underlättar om det finns avsatt tid för samverkan, detta för att inte störa de övriga arbetsuppgifterna i den egna verksamheten. I en undersökning där kommuner från hela Sverige deltog ansåg 85 procent att om ett samverkansarbete ska

fungera måste personkemin mellan de inblandade stämma (Danermark, 2000). Hela sanningen ligger inte i det utan är mer komplext än så. Det viktigaste för att få till stånd en bra samverkan är att använda sig av mer grundläggande förutsättningar och inte bara förlita sig på personkemin. Vissa faktorer i en samverkansgrupp måste särskilt "identifieras, lyftas fram och diskuteras", inte minst i planeringsstadiet, för att få till en så bra samverkan som möjligt. Dessa faktorer är kunskaps- och förklaringsmässiga, formella och informella regler samt organisatorisk situation.

3:1:1 Kunskap- och förklaringsmässiga faktorer

Personer i en samverkansgrupp utgörs av olika professioner. De har olika utbildningar och det i sig kan göra att det krockar då professionerna är skolade på olika sätt och kan därför se ett och samma problem på olika vis. De olika uppfattningarna, om exempelvis en elev, kan även göra att de ser olika lösningar på problemet. Det är oerhört viktigt att kunna klargöra och kommunicera kring de olika synsätt som finns i de olika professionerna då detta gör det lättare att förstå samverkanspartners agerande i olika situationer. Det kan trots allt vara en tillgång med olika synsätt och erfarenheter men man måste visa respekt och hitta ett bra sätt att kommunicera om det utan att det blir en kamp om vem som har rätt. Språket kan också ha en viss betydelse i samverkan och olika professioner har ofta olika "språk". Detta "språk" bör man i största möjliga mån undvika i en samverkansgrupp med olika yrkeskategorier. Vissa fraser kan dock vara svåra att omformulera och det gör att det kan vara viktigt att lära sig fraserna för att underlätta kommunikationen (Danermark, 2000).

3:1:2 Formella och informella regler

Under denna kategori hittar man lagstiftningar, regelsystem, anvisningar och avtal. Dessa ser olika ut beroende på vart man arbetar och i en samverkan med andra professioner är det viktigt att diskutera och informera om skillnaderna, exempelvis betygsättning, arbetstid och sekretess. Vidare bör man i en samverkansgrupp inte gå utanför sin egen profession utan det ska överlämnas till den som har kunskapen inom området då det annars kan ses som direkt olämpligt och kan orsaka problem i gruppen.

För att bidra med en god samverkan kan det även vara bra att lära sig den andre professionens regelverk. Detta kan då öka förståelsen mellan parterna om varför en yrkesperson handlar på ett visst sätt och det kan även leda till att man kan hitta en utväg kring ett hinder i samverkan (Danermark, 2000).

3:1:3 Organisatorisk situation

Organisationer ser olika ut beroende på vilken arbetsplats man har och det gör, som i vår undersökning, att skolan och socialtjänsten möter en elev från olika organisatoriska positioner. Därför är det viktigt att ha klargjort sin organisations struktur, den politiska styrningen och vem som tar olika beslut. Beslutsbefogenheten kan se olika ut i en samverkansgrupp vilket gör att det kan bli svårt att fatta beslut gemensamt. Om beslutsbefogenheten ser väldigt olika ut i gruppen kan det uppstå problem eller irritation. Arbetet kan dra ut på tiden om det måste inväntas beslut från någon som inte sitter med i samverkansgruppen och i slutänden leder detta ofta till en ineffektivitet i samverkan. Det här kan påverka gruppen så pass mycket att de blir mer avvaktande och mindre entusiastiska inför arbetsuppgiften. Därför kan det vara bra att överlåta mycket av beslutsfattandet till samverkansgruppen. Klargörandet om beslutsbefogenheten är även viktigt för att undanröja för höga förväntningar på vad den andra professionen kan besluta om. Den politiska styrningen ser olika ut beroende på vilken organisation man tillhör och även den är viktig att ha insyn i. Exempelvis har socialtjänsten en starkare politisk styrning än skolan, måste socialtjänsten omhänderta ett barn så är det politikerna som fattar det slutgiltiga beslutet och

detta kan vara bra om en samverkanspartner är medveten om. För att de grundläggande förutsättningarna ska kunna genomföras måste det skötas professionellt på ledningsnivå genom insikt och engagemang. Ledningen måste se till att de resurser, tid, ekonomiska resurser etc., som behövs för samverkansprocessen ska fungera finns tillgängliga samt att de bör finnas med i hela samverkansprocessen då det ofta kommer upp ledningsfrågor i sådana här sammanhang. Ledningen måste med andra ord vara väl införstådda med att inte lämna över hela ansvaret till en samverkansgrupp och om det dyker upp frågor måste ledningen ta sitt ansvar och inte bolla tillbaka med att gruppen själva får hitta lösningen (Danermark, 2000).

De hämmande faktorerna kan ses som motsatserna till förutsättningarna. Utöver dessa riskerar även hög personalomsättning och stor arbetsbelastning bli hämmande för en bra samverkan (Danermark och Kullberg, 1999). I en samverkan är det viktigt att hämmande faktorer elimineras men om det inte går är det av stor vikt att hitta sätt att hantera dessa på. Författaren poängterar avslutningsvis att förutsättningarna inte är absoluta i alla samverkansformer, vissa av dessa faktorer kan vara mer eller mindre viktiga beroende på vilka som samverkar och om vad (Danermark, 2000).

4. Metod

4:1 Val av metod

Vi valde en abduktiv ansats till vårt arbete vilket innebär att resultatet i studien presenteras utifrån empiri och teori som tillsammans skapar en kontext som leder till ökad kunskap i det forskaren valt att studera (Blom; Morén; & Nygren, 2006). Den abduktiva ansatsen börjar tidigt i den vetenskapliga processen och studien har sin början i den tidigare forskning, valet av teori utformandet av intervjuguiden, samt tolkning av materialet och tillsammans styr de forskningsprocessen. Den insamlade empirin tolkades utifrån hermeneutiken där enskilda delar sätts ihop till en helhet, där delarna bestod av en växelverkan mellan empiri och teori.

För att samla in empirin valdes en kvalitativ ansats som metod och åtta stycken intervjuer genomfördes med professionella inom det valda ämnesområdet. Anledningen till att kvalitativ metod valdes är för att den är flexibel och erbjuder möjlighet till att ställa frågor och följdfrågor vid intervjutillfället för att på så sätt fånga respondenternas upplevelser samt tankar av samverkan (Kvale & Brinkmann, 2009). Genom att välja denna metod hoppades vi kunna fånga de små detaljerna (Thurén, 2008) och den stora helheten som kan framkomma vid en intervju för att på så sätt få en ökad förståelse av det vi vill undersöka.

Författarna använde sig av en semistrukturerad intervjuguide (se bilaga 2) vid intervjuerna, eftersom vi ville låta respondenterna utveckla sina egna idéer och tankar kring samverkan. Intervjuguiden utformades så att den innehöll frågor som täckte in både teori och empiri av samverkan för att få till en växelverkan mellan de olika delarna till resultat och analys redovisningen.

4:2 Urval

Studien är genomförd i en mellanstor stad med anledning av att vi ville ha en homogen organisationsstruktur på skola och socialtjänst. Kriterierna för respondenterna var att de skulle

vara antingen rektorer eller socialsekreterare och de skulle arbeta och ha erfarenhet av samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa. För att hitta rektorer gjordes ett strategiskt urval (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2007), och för att få en enhetlig grupp vände vi oss till rektorer som arbetar på en kommunal grundskola. Vi valde att rikta in oss på grundskolor med anledning av att den är reglerad via skolplikten, vilket gymnasieskolan inte är. Kriteriet för socialsekreterarna var att de skulle arbeta med myndighetsutövning. Socialtjänsten i undersökningskommunen är indelad i tre olika enheter: mottagning, utredning och uppföljning och vi valde att ha respondenter från alla enheterna då vi ville få med hela samverkanskedjan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa. Socialsekreterarna hittades via snöbollsmetoden vilket innebar att en person rekommenderade oss att söka kontakt med vissa socialsekreterare som arbetade med samverkan med skolan (Larsson et al., 2005).

4:3 Datainsamling och genomförande

För att få en balans i studien valdes hälften rektorer och hälften socialsekreterare som respondenter. Det gav båda professionerna möjlighet att komma till tals och framföra sina tankar och synpunkter. För att hitta och kontakta rektorerna använde vi oss av den aktuella stadens hemsida där det framgår vilka skolor kommunen har samt vilka som är rektorer och deras e-postadresser. Rektorerna kontaktades först via e-post sedan via telefon. I e-postkontakten bifogades ett missivbrev (se bilaga 3) samt en förfrågan om de ville medverka som respondenter. En del rektorer svarade via e-posten att de var intresserade av att medverka, andra kontaktades inom en vecka efter e-posten blivit utskickat via telefon. Intervjuerna bokades och genomfördes på respektive skola enligt rektorernas önskemål, alternativa förslag än arbetsplatsen fanns om de så skulle ha önskat det. Skolorna fanns belägna i områden med olika socioekonomiska förutsättningar vilket ger en variation i förutsättningarna för deras arbete.

En av författarna hade kunskap genom tidigare praktik om vilken person vi kunde vända oss till för att få kontakt med socialsekreterare som matchade de kriterier som fanns i urvalet. Vår kontaktperson hänvisade oss vidare till professionella som uppfyllde kriterierna för urvalet. Samma missivbrev och förfrågan som rektorerna fått skickades till socialsekreterarna via e-post och telefonkontakt togs efter ca en vecka. Intervjuerna bokades och genomfördes på respektive arbetsplats enligt socialsekreterarnas önskemål, även här fanns en alternativ plats om någon hade velat det.

Att bli intervjuad är en krävande situation för respondenten då de ska redovisa och argumentera för sina åsikter och handlande och det kan leda till dem känner sig pressade, vilket kan påverka deras svar. För att inte hamna i den situationen försökte författarna skapa en avslappnad stämning med lite allmänt ”småprat” innan intervjun påbörjades så respondenterna skulle känna sig bekväma i situationen. Innan intervjuerna påbörjades frågade vi om samtycke till att spela in vilket alla gav sitt medgivande till. Vidare gjordes en genomgång av syfte, frågeställning för att förbereda respondenten för vad som komma skulle. Vid intervjuerna medverkade båda författarna en koncentrerade sig på att intervjua och den andra på att komplettera intervjuerna med papper och penna utifall om något skulle bli fel med inspelningen. Det var en fungerande lösning då en kunde koncentrera sig på att fråga och den andra på att ställa relevanta följdfrågor. Den som inte ställde frågorna hade även möjlighet att studera respondenternas kroppsspråk under intervjun och se om respondenterna förmedlade något via kroppen som var relevant för undersökningen. Alla intervjuerna hade

samma upplägg och intervjuguide samt att de utfördes utan hinder. I intervjusituationen fanns det utrymme för anpassning om vi behövde ställa följdfrågor, vilket gjordes vid alla intervjuerna och följdfrågornas karaktär varierade utifrån varje respondent för att fånga deras upplevelse av samverkan. Intervjuerna genomfördes inom den avsatta tiden, snittlängden låg på cirka trettio minuter, och kompletterades med papper och penna som reserv, utifall om något skulle hända med den inspelade intervjun hade vi materialet kvar.

4:4 Databearbetning och analysmetod

Den hermeneutiska spiralen har legat till grund för tolkning av det textmaterial som samlats in. Hermeneutik är en vetenskapsgren som använder sig av tolkning för att kunna förstå människors beteende och upplevelser (Thuren, 2008). Den hermeneutiska spiralen eller cirkeln som den också kallas för ger forskaren möjlighet att vrida och vända på materialet innan forskaren bestämmer sig för hur empirin ska tolkas. Hermeneutiken gör att enskilda delar av empirin kan väljas ut för att sedan sättas ihop till en helhet som tillsammans skapar en ökad förståelse av den insamlade empirin. Genom den insamlade empirin skapar forskarna sig en förståelse genom att tolka det som respondenten förmedlar. Den största kritiken mot hermeneutiken är att tolkningen av empirin påverkas av forskarnas förförståelse vilket kan leda till att de resultat som forskaren får fram inte anses som tillförlitligt (Thuren, 2008). Människor tolkar andra människor utifrån den kunskap och förförståelse som de besitter och den är i stort sett olika för alla. Innan arbetet drog igång hade vi ingen större förankring i ämnet utan vi hade en bild att inom detta område fanns det otydligheter mellan skolan och socialtjänsten kring samverkan. Den förförståelse vi hade kommer från tidigare studier inom socionomprogrammet. Det är ett medvetet val från författarna att välja hermeneutiken för tolkning av empirin trots rådande kritik.

De inspelade intervjuerna transkriberades noggrant och ordagrant för vi ville kunna utläsa respondenternas eftertänksamhet och tveksamheter och om något av vikt uttrycktes via kroppsspråket skrevs det in i transkriberingen. Det färdigställda textmaterialet lästes igenom flera gånger av båda författarna för att skapa sig en förståelse för empirin och se vart teorin kunde vävas in i analys- och resultatredovisningen (Larsson et al., 2005).

Från textmaterialet skapades en kodningsstruktur med stöd utifrån empirin, teorin och frågeställningar för att synliggöra det mönster som var relevant för studien. Ett kodschema strukturerades upp där varje tema fick en kod och därefter började arbetet med att strukturera upp materialet (Aspers, 2007). De transkriberade intervjuerna delades på hälften och författarna arbetade sig igenom dem efter kodningsschemat. När det arbetet var klart bytte författarna intervjuerna med varandra och upprepade samma procedur. Denna dubbelkoll gjordes för att vi inte skulle missa något väsentligt samt analysera vad vi behövde föra en diskussion om. När kodningen var klart skapades en matris som det kodade materialet fördes in i vilket gjorde det enkelt att gå tillbaka till intervjun om vi behövde se en del i sin helhet.

4:5 Validitet och reliabilitet

För att ett vetenskapligt arbete ska uppnå en god kvalitet behöver både validitet och reliabilitet tillgodoses på ett tillfredställande sätt. I den kvalitativa forskningen har de olika begreppen integrerats från den kvantitativa forskningen. De har utvecklats för att bättre passa till metoden, men innebörden av validitet och reliabilitet liknar i stort sätt den i kvantitativ forskning. Validiteten handlar om att man undersökt det man tänkt undersöka och delas in i

extern och intern validitet. Den externa validiteten handlar om i vilken utsträckning resultatet kan generaliseras till andra kontexter och den interna validiteten betyder att det ska finnas en hög grad av överensstämmelse av resultatet med det forskaren valt att studera och det är graden av den interna validiteten som avgör om forskaren lyckas undersöka det den ville undersöka (Bryman, 2001).

Reliabiliteten handlar om pålitligheten i undersökningen och den delas in i extern och intern reliabilitet. Den externa reliabiliteten handlar om hur generaliserbar undersökningen är. Om undersökningen upprepas och får samma resultat som den ursprungliga undersökningen ökar pålitligheten i studien. Inom den kvalitativa forskningen är det oftast svårt att uppnå ett generaliserbart resultat, då undersökningssmiljön har en betydande roll för generaliserbarheten och den tenderar till att vara föränderlig. Den interna reliabiliteten handlar om hur forskaren ska tolka det den ser och hör under studiens gång. Forskaren får en betydande roll för hur materialet kommer analyseras och presenteras (Bryman, 2001).

I den kvalitativa forskningen är närheten till det fenomen som studeras stor, därför är det ofta inte något större problem att uppnå en hög validitet i det som sägs under intervjun. Problemet med intervjuer är att forskaren kan missuppfatta de signaler som respondenten förmedlar under intervjun vilket gör att vi som studieförfattare kan uppleva och tolka saker på ett felaktigt sätt som påverkar resultatet av undersökningen. I intervjusituationen kan forskare och respondent komma varandra nära, vilket kan leda till att respondenten svarar det som den tror att vi vill höra. Det finns svårigheter med att bedöma relationen mellan intervjuare och respondent på ett sakligt sätt, vilket gör det angeläget att som forskare vara medveten om det förhållande som utspelar sig mellan respondent och forskare (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, & Wängnerud, 2007). Studieförfattarna anser att det inte förhåller sig på detta sätt i den här undersökningen utan respondenterna har sagt vad de själva anser och tycker utifrån de frågor som ställt. För att minimera att detta uppstår försökte vi skapa en avslappnad stämning innan intervjuerna och berättat även om de forskningsetiska principerna, vilket vi anser minskar kraven på respondenterna.

För att stärka den interna validiteten genomförde författarna olika åtgärder. En provintervju genomfördes med en socialsekreterare som arbetar med samverkan. Intervjun genomfördes för att pröva den semistrukturerade intervjuguidens flexibilitet och om den kunde fånga respondentens upplevelse av samverkan. För att hitta relevanta respondenter fastställdes ett urval med tydliga kriterier och där alla respondenter uppfyllde kriterierna.

För att höja den interna reliabiliteten i studien har författarna växelverkat med respondenterna under arbetets gång. Det har inneburit att vi i förväg bokade tid för intervjuerna så vi har haft gott om tid att ställa våra frågor och komma med följdfrågor. Efter avslutad intervju tillfrågades intervjupersonerna om vi kunde återkomma med kompletterande frågor under tiden som uppsatsen skrevs, vilket alla gav sitt godkände till (Esaiasson et al., 2007).

För att ytterligare öka reliabiliteten spelades varje intervju in på band för att ha möjligheten att gå tillbaka till källan (Larsson et al., 2005). Empirin har dubbelkollats av författarna som läst igen varandras kodningar för att öka den interna reliabiliteten.

4:6 Etik

Etiken har ständigt varit närvarande och levande genom arbetets gång, från de första tankarna till de olika metodval som gjorts och genomförts. Arbetet började med att en etikdiskussion fördes i samråd med handledaren för att lyfta upp vilka frågor som skulle kunna vara känsliga, där vi resonerade mer kring etiken samt genomförandet. Under genomförandet av uppsatsen har vi arbetet efter de forskningsetiska principerna som vetenskapsrådet lyfter fram som viktiga. De forskningsetiska principerna är ett individskydd för respondenterna som delas in i fyra olika krav, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet innebär att respondenten har rätt till information om syfte och innehåll i arbetet, att medverkan är frivillig och respondenten själv bestämmer om den vill fullfölja intervjun eller avbryta den. Samtyckeskravet innebär att vi behöver respondentens samtycke för att kunna genomföra intervjun. Respondenten kan själv välja att avbryta intervjun när han eller hon så önskar utan negativa följder. Konfidentialitetskravet innebär att respondentens uppgifter och svar kommer behandlas anonymt och konfidentiellt, ingen ska kunna lista ut vem respondenten är. Nyttjandekravet innebär att respondentens svar endast kommer användas till uppsatsen och inte ges vidare till någon annan (Vetenskapsrådet, 2002). Dessa principer är till för att ingen respondent ska lida men på grund av sin medverkan. Genom att förhålla sig till de etiska kraven minskar påverkan från oss författare på respondenten och vi tror att vi kommer få svar som är mindre påverkade och respondenterna känner att de är oberoende och fri att svara det de själva vill och inte svara det de trodde att vi vill höra (Blom, Morén, & Nygren, 2006).

Inför intervjuerna har de fyra olika individskyddskraven noga övervägts och diskuterats av författarna för att på bästa sätt kunna leva upp till dem. Respondenterna fick redan i missivet information om de etiska principerna och hur vi förhåller oss till dem. Innan intervjun startade presenterades individskyddskraven igen och därefter gav respondenten sitt samtycke. Att skicka ut ett missiv och redovisa individskyddskraven igen innan intervjun börjar, anser författarna vara likställt med *samtyckeskravet*.

Respondenterna har inte utsatts för någon påtryckning från författarna, utan de har deltagit frivilligt och de blev flera gånger informerade om de etiska föreskrifterna om vilka möjligheter de har att avbryta när de vill. Genom att göra på detta sätt efterlevs *informationskravet*. Alla respondenter har intervjuats utifrån sin professionalitet vilket medför att de i uppsatsen är anonyma och i texten endast benämns som rektor eller socialsekreterare, deras arbetsplatser benämns enbart som skolan och socialtjänsten. Staden som respondenterna är verksamma i har även den gjorts anonym för att ytterligare stärka respondenternas anonymitet, enligt *konfidentialitetskravet*. Respondenterna har fått information om att den insamlade empirin endast kommer användas till vårt arbete och att materialet inte kommer lämnas vidare utöver det som framkommer i arbete, detta är likställt med *nyttjandekravet*. Författarna har redovisat arbetets gång på ett så utförligt och uttömmande sätt, med hänsyn till den mänskliga faktorns inverkan. Detta för att läsarna ska kunna följa författarnas resonemang och resultat (Kvale & Brinkmann, 2009).

5. Resultat och analys

Utifrån kodningen skapades olika empirigenerade temana samt underteman och dessa redovisas här, en del av temana överlappar varandra. De teman som formats är fördelar med samverkan, förutsättningar för samverkan, hinder för samverkan samt utvecklingsmöjligheter, men först kommer respondenterna presenteras.

5:1 Presentation av respondenterna

Vi har valt att dela in respondenterna i rektorer och socialsekreterare för att ytterligare stärka deras anonymitet.

Rektorerna arbetar på olika mellan- och högstadieskolor i undersökningskommunen och de hade eller höll på att avsluta rektorsutbildningen.

Deras högsta avslutade utbildning är fil.ämbetsexamen, lärarutbildningen, förskolelärarutbildningen samt specialpedagogutbildningen och de har arbetat som rektorer mellan två till tjugofyra år. I två till tjugofem år har rektorerna haft anställning på sin nuvarande skola och har erfarenhet av samverkan med socialtjänsten från sex år upp till trettiofem år. En av rektorerna har haft en informell samverkan med två socialsekreterare på eget initiativ där de träffats en gång i månaden. Socialsekreterarna arbetar inom de olika enheterna i socialtjänsten, mottagningen, utredningen samt uppföljningen. Av socialsekreterarna har en gått missbrukarvårdsprogrammet och resterande tre har gått socionomprogrammet. De har arbetat mellan tre till åtta och ett halvt år som socialsekreterare och har varit från fem månader till åtta och ett halvt år på sin nuvarande arbetsplats. Deras erfarenheter av samverkan med skolan har varit fem till åtta och ett halvt år.

5:2 Fördelarna med samverkan

I detta tema redovisas respondenternas upplevelser kring fördelarna med samverkansarbetet som att arbeta tillsammans och utveckla en ökad förståelse för varandra.

5:2:1 Arbeta tillsammans

Respondenterna anser att samverkan har varit bra och såg fördelarna med arbetet, det vill säga att de tillsammans kunde arbeta runt barnet och stärka upp från två håll samtidigt. Gemensamt skapar de ett skyddsnet där barnen kan känna sig trygga och må bra både i skolan och på fritiden. En rektor uttrycker sig så här om sin upplevelse kring samverkansarbetet: ”Jag kan bara se fördelar med samverkan, jag är jätte nöjd med den samverkan vi har och uppskattar jätte mycket det socialtjänsten gör för våra elever och det stödet vi får runtom de eleverna som verkligen behöver det”. Vi anser att respondenterna har ett barnperspektiv i samverkansarbetet med varandra och både rektorerna och socialsekreterarna menar att det är viktigt att arbeta tillsammans för barnens bästa.

Samverkan omfattar olika moment där mottagningen är en del i samverkansprocessen. Resultatet visar att både socialsekreterare och rektorer anser att rådfrågningen och rutinen kring en orosanmälan fungerar bra men det fortsatta arbetet är till stor del beroende av vårdnadshavarnas samtycke. Här skulle andra lösningar än samtycket behöva hittas för att möjliggöra samverkan. Detta påpekar även Danermark (2000) då han menar att hinder för samverkan behövs ses över. Rektorerna lyfter upp mottagningen som välfungerande, och menar att de kan ringa direkt och få kontakt med någon från socialtjänsten på en gång,

antingen för att göra en anmälan eller för att få rådfrågning:

Vi har ett gott samarbete och tycker det klimatet vi har är att jag som rektor kan ringa och säga att nu har jag funderingar och bolla med mottagningen utan att för dens skull göra en formell anmälan, får lite tips om vart vi kan vända oss som kan leda till det här eller något sådant. Någon frivillig insats som vi kan rekommendera till familjen som är i behov istället för att göra det här i långbänk.

Att rektorerna tycker mottagningen fungerar bra kan ha att göra med att de får en direktrespons i kontakten med mottagningen, det skapar en lättillgänglighet som är gynnsam för samverkan (Boklund, 1995). Detta skulle kunna tolkas som att rektorerna är tillfreds med de befintliga rutinerna och har en fungerande dialog med den delen av socialtjänsten. Resultatet bekräftas av två socialsekreterarna som arbetar på mottagningen. De tycker den här rutinen med skolan fungerar bra, de två andra som arbetar på utredning och uppföljning nämner mer rutinen som fungerande men de hade ingen direkt koppling till den i deras arbete.

5:2:2 Ökad förståelse för varandra

Tre av respondenterna, två socialsekreterare och en rektor, tycker att fördelarna med samverkan är att det leder till en ökad förståelse mellan de olika professionerna, att samverkansarbetet kring barnet bygger en bro mellan skolan och socialtjänsten. Respondenterna pratar om olika fördomar som finns för den andres profession och genom ett gemensamt samverkansarbete ökar förståelsen för varandra vilket resulterar i att fördomarna minskar. Detta i sin tur leder till att samverkansarbetet främjas och kommer barnen till gagn. En socialsekreterare belyser hur fördomar kan överbyggas med hjälp av samverkan:

... skolan kanske tänker varför gör de ingenting, skolan bara anmäler och anmäler men det händer ingenting, eller att socialtjänsten tänker att skolan man vet ju hur de är. Det händer ingenting de bara vill att en annan ska göra jobbet. Allt det där är bara fördomar som skapar en massa konflikter, man sitter egentligen i samma båt liksom. När man sitter med en familj som det inte funkar med sitter alla med samma hjälplösa känsla och då spelar det ingen roll att kasta skit på andra. Där tror jag faktiskt att samverkan kan lösa mycket. Man behöver hitta lösningar tillsammans och alla är bäst på sina områden. Att man i samverkan kommer överens om att ni gör det här och vi gör det här och familjen gör det här för att det ska bli så bra som möjligt, då är det jättebra tycker jag.

Vikten av förståelse för varandras professioner var även något som fler av författarna till den tidigare forskningen underströk (Farmakopoulou, 2002; Boklund, 1995; & Hjortsjö, 2005). Boklund (1995) menar också att det leder till en ökad respekt gentemot varandra. Att den ökade respekten för varandra gör att fördomarna minskar bekräftas av våra respondenter och där har det gemensamma samverkansarbetet mellan skolan och socialtjänsten kommit en bit på vägen utifrån tolkningen av empirin. De minskade fördomarna ökar förståelsen för varandras organisationer och professioner vilket gynnar samverkansarbetet (Boklund, 1995).

5:3 Förutsättningar för samverkan

Här kommer en sammanfattning av respondenternas svar om rutiner, mål och kunskaper redovisas.

5:3:1 Rutiner

Respondenterna har delade uppfattningar om det finns rutiner i samverkansarbetet. Två socialsekreterare säger att de inte vet om det finns några rutiner för hur samverkan ska se ut. Två stycken socialsekreterare och alla rektorer anser att det finns rutiner. Sammantaget visade resultatet att det finns rutiner för hur man inleder en samverkan men det verkar inte finnas

några rutiner för hur man upprätthåller en samverkan mellan parterna.

Rektorerna och socialsekreterarna är skolade utifrån varsin profession och det kan göra att de har olika uppfattningar om hur ett problem ska lösas och det kan medföra att komplikationer uppstår i mötet som gör att samverkansarbetet får stå tillbaka. För att överbygga en del av de komplikationer som kan uppkomma bör det finnas tydliga rutiner för att underlätta samverkansarbetet och tydliga rutiner gör det lättare att nå målet med samverkan (Danermark, 2000). Även Bengtsson och Åsbrink (2010) belyser vikten av gemensamma samverkansrutiner för att nå det konkreta målet. Det finns formella lagar för hur en samverkan ska komma till stånd mellan skolan och socialtjänsten men det är upp till varje kommun att skapa rutiner kring samverkansarbetet för hur det ska fungera. I kommunen vi utfört undersökningen visar materialet att det finns tydliga rutiner fram till hur en anmälan görs och första mötet efter anmälan, men det finns ingen tydlig rutin för hur samverkansarbetet ska fortgå efter det första mötet. En rektor uttrycker sig så här: ”det finns rutiner när det gäller anmälan men för samverkan över stort finns det inget som säger att så här många kontakter ska det vara eller de här constellationerna ska det vara”. Studieförfattarna anser att det är en brist att det saknas rutiner som inte täcker hela samverkansprocessen vilket kan resultera i att barnperspektivet inte kan tillgodoses fullt ut.

Oftast har skolan en elevvårdskonferens där rektor, lärare, sjuksköterska/kurator och ibland socialsekreterare medverkar och där diskuteras oron kring elever och möjliga lösningar. En rektor berättade att behovet av elevvårdskonferenser har ökat markant under tiden som rektor. Rektorerna anser att rutinerna kring elevvårdskonferenserna varierar beroende på oron som skolan har. Finns det misstankar om att ett barn utsätts för sexuella övergrepp eller misshandel ska skolan anmäla på en gång. Det kan dock förekomma andra problem som gör att skolan behöver agera omgående men individuella bedömningar görs utifrån varje elevs specifika situation. Om skolan finner oron tillräcklig för en anmälan inleds samverkan med 14:1§ SoL (Riksdagen, 2011) och efter det bokas ett möte med skolan, vårdnadshavarna och mottagningen där skolan får berätta om sin oro. Merparten av respondenterna anser att samverkan är lagstyrd. En socialsekreterare belyser de lagkrav för hur en anmälan görs och påföljden av anmälan: ”det är mycket som är lagstyrt och det kommer ju från politiker, att skolan har anmälningsplikt och att vi har skyldighet att utreda”.

Efter första mötet beslutar mottagningen om en utredning ska öppnas eller inte enligt SoL 11:1§ eller 11:2§ (Riksdagen, 2011) och lämnar vidare till utredning. Vid utredningsförfarandet och uppföljningen tolkar studieförfattarna att fokus av samverkan hamnar mer på skriftliga inhämtningar av information från skolan som samverkan än på faktiska möten, även om dessa förekommer. Här skulle tydligare rutiner behövas och mer utrymme i socialsekreterarnas faktiska arbete avsättas för samverkan. Vilket som Börjesson och Eriksson (2006) menar är det svårt att genomföra en samverkan om det inte finns klara riktlinjer. För att stärka upp hela samverkanskedjan behöver de kommunala nämnderna skapa rutiner för hur samverkansarbetet ska fortgå när en anmälan går vidare till utredning och uppföljning.

En rutin för socialsekreterarna i samverkansarbetet är att fråga vårdnadshavarna om det informella samtycket. Vårdnadshavarna är i en utsatt position, de kan känna sig klämda mellan två myndigheter varav den ena har myndighetsutövning med allt vad det innebär. Om vårdnadshavarna får förtroende för skolan och socialtjänsten och känner att de är där för att hjälpa och inte för att stjälpa familjen, kan det göra det lättare att få ett informerat samtycke. Genom att träffas vid sittande bord, som det kallas, ges alla inblandade möjlighet att ha en

dialog med varandra. Alla respondenter ansåg att ett bra första fungerande möte är av betydelse för ett fortsatt pågående samverkansarbete.

En rektor belyser mötet med nedanstående citat:

... sätter sig med de inblandade och beskriver problemet eller situationen vid sittande bord. Då kan man lägga sekretessen åt sidan om föräldrarna är med på det, prata öppet, det bästa är ju att man kan lägga alla kort på bordet.

Graden av fortsatt samverkansarbete hänger mycket på vårdnadshavarnas inställning till att lämna informerat samtycke vilket kan göra att det blir svårt att hantera för både skolan och socialtjänsten. Det bästa är om man kan ha en öppen dialog med varandra men det är inte alltid så lätt att få till.

Alla rektorer berättade om ett förändringsarbete som var på gång inom kommunen, där en förbättring och tydligare struktur på samverkansarbetet håller på att utformas. Genom att skapa tydligare rutiner kan det i sin tur hjälpa till att förstå vad som kan förväntas av den andra professionen och detta främjar samverkansarbetet (Danermark, 2000). Tydliga rutiner är även något Bengtsson och Åsbrink (2010) anser behövas, speciellt i anmälnings- och placeringsärenden. Lika så menar Börjesson och Eriksson (2006) att tydliga rutiner är av vikt då konsekvenserna annars kan bli att barnet inte får hjälpen den behöver. Ingen av socialsekreterarna tog upp förändringsarbetet under intervjun och detta var heller inget som efterfrågades från författarnas sida. Att det skiljer sig mellan de olika professionerna kan bero på att socialsekreterarna inte är involverade i arbetet på samma sätt som rektorerna är. Socialsekreterarna är en större grupp än rektorerna och bland dem vi intervjuade kanske det inte är någon som är direkt involverad i förändringsarbetet, rektorerna är en mindre grupp och det ökar chansen att de kommer medverka mer aktivt i förändringsarbetet. Hur involverade de olika yrkesgrupperna är, kan bero på hur de kommunala nämnderna valt att strukturera upp förändringsarbetet men det var inget som framkom ur empirin. Författarna reflekterar över att om skolan och socialtjänsten fick utrymme att forma sina egna rutiner skulle det kunna underlätta samverkansarbetet och den möjligheten kanske kommer nu i och med förändringsarbetet som är på gång. Både Danermark (2000) och Farmakopoulou (2002) påpekar att resurser är av vikt och i och med att kommunen har styrt upp ett förändringsarbete kring samverkan antar vi att kommunen är villig att bistå med resurser och vi anser även att själva förändringsarbetet i sig är en resurs för både skolan och socialtjänsten.

Från och med 1 maj i år trädde en ny lag i kraft SoL 2 kap 1§ (Riksdagen, 2011) som skärper upp kommunernas ansvar. Paragrafen handlar om att kommunen ska se till att socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att den enskilde ska få det stöd och hjälp den behöver, så länge det inte inkräktar på någon annans ansvar. Det finns en klar indikation på kommunens ansvar att utforma nya rutiner och samverkansformer men problemet med lagar är att de är tolkningsbara vilket lämnar utrymme för kommunen att arbeta i sin takt. Vår reflektion över det förändringsarbete som sker i den kommun som undersökningen är genomförd i är att den antagligen är influerad av den lagändring som skett.

5:3:2 Mål

Ett klart och tydligt definierat mål är en av hörnstenarna för samverkansarbetet, för att det ska fungera så optimalt som möjligt. Vaga mål är utan tvivel en hämmande faktor enligt Danermarks (2000) modell och även Börjesson och Eriksson (2006) menar att det bör finnas en genomtänkt strategi för samverkan. Finns det inga formulerade mål med samverkan leder det ofta till samverkanssvårigheter (Danermarks, et al., 2008). Istället för att koppla ett

helhetsgrepp runt individen utifrån de olika professionerna kan samverkansarbetet stanna av vilket kan göra att personen inte får den hjälp den behöver.

I strategidokumentet för samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa, som är ett uppdrag från regering, finns en definierad målbild över samverkansarbetet (Josefsson, 2007). Målsättningen för samverkan för barn som far illa eller riskerar att fara illa är att ett konsekvent barnperspektiv bör ligga till grund för hela samverkansarbetet. Barnet står i fokus och i ett tidigt skede får den hjälp som behövs. Ett helhetsgrepp tas kring barnet för att på så sätt kunna avhjälpa de riskfaktorer som finns (Josefsson, 2007). Målen är tänkt som ett stöd på de regionala och lokal nivåerna för ett långsiktigt samverkansarbete. Hur det förhåller sig i den kommun vi gjort undersökningen i har vi inte fått svar på från respondenterna och inget vi heller efterfrågat.

Alla respondenterna hade en uppfattning kring målet av samverkan vissa hade en klar bild av målet och andra hade en otydligare bild av själva målet. Två av rektorerna pratar om samverkansprocessen som mål. Att det förhåller sig så kan bero på att det inte finns några tydliga mål nedskrivna. Två av rektorerna ansåg att det fanns tydliga mål. Följande citat är från en rektor som ger uttryck för sin uppfattning kring målet i samverkan och om uppbyggnaden av den kommande samverkansgruppen:

... tidigare har det inte varit så klara mål men det är det vi håller på och jobbar på. Det känns tryggt. Det stora målet, alla elever ska må bra. Nolltolerans är målet. Det är ett högt mål men det är bra, få upp målet så högt som möjligt.

När det gäller socialsekreterarna fick vi olika svar på målbilden av samverkan. Två stycken ansåg att det finns ett klart mål med samverkan medan de andra två var otydligare. Anledningen till att resultaten skiljer sig åt kan bero på att de nationella målen med samverkan inte har införlivats i den kommunala organisationen och har därmed inte kunnat förgrena sig ner till skolan och socialtjänsten. Både rektorer och socialsekreterare har barnets bästa som utgångspunkt i sitt arbete men alla har det inte som ett klart definierat mål och samverkan är beroende av ett tydligt mål som tidigare nämnts.

5:3:3 Tillräckliga kunskaper om varandras professioner

Bristerna som kan uppstå av otillräckliga kunskaper för varandras professioner kan leda till svårigheter i samverkan för man vet inte vad man kan förvänta sig av den andra organisationen. När organisationerna samverkar är det viktigt att uppmärksamma de olika professionerna och skapa tydliga gränser för vart professionerna slutar. Genom de tydliga gränserna skapas en förståelse för varandras kompetens och vilka kunskaper professionerna besitter (Hjortsjö, 2005). Medvetenheten om professionernas kunskap gynnar arbetet mellan de olika professionerna (Farmakopoulou, 2002; Hjortsjö, 2005; Danermark, 2000). Citatet nedan belyser en socialsekreterares tankar om hur tillräckliga kunskaper om varandras profession skulle leda till en ökad förståelse och därmed kan ett bättre samverkansarbete komma till stånd.

Jag tror att det skulle vara jättenyttigt att de fick inblick i hur det ser ut för oss och tvärtom med. Jag menar att alla yrkeskategorier är ju väldigt hemmablinda och det kan ju vara frustrerande på skolan men det är ju säkerligen mycket beroende på att jag inte förstår deras situation alla gånger och tvärtom, de vet inte hur lagarna ser ut och vi vet inte hur deras arbetssituation ser ut.

Två socialsekreterare menar att de har tillräckliga kunskaper om skolans uppdrag medan två upplever att de skulle behöva en uppdatering. Två rektorer anser sig inte ha tillräckliga

kunskaper om socialtjänsten. Två rektorer menade att de hade kunskaper om socialtjänsten men de önskade att de hade mer och en av dessa två uttrycker sig så här: ”...vet ungefär vad som gäller men kan inte alla lagar och regler som gäller för socialtjänsten.”

Enligt Danermarks (2000) informella och formella regler är det av vikt att diskutera och informera varandra om skillnaderna mellan de olika professionernas lagar och regler i ett gemensamt samverkansarbete. Att sakna kunskaper om varandras organisationer, professioner och resurser kan medföra att förväntningarna som finns för varandra i ett samverkansarbete inte alltid uppfylls. Detta kan leda till missuppfattningar mellan de samverkande organisationerna och brister i samverkansarbetet kan uppstå. En rektor uttrycker sig så här kring detta:

Vi har för vana att handla snabbt och de tar fram sina kalendrar och bokar in om tre veckor och då tycker vi att det är nog så sent. Så vi har en liten annan syn på det där, jag ska inte lägga mig i deras arbete. Vi släpper någonting annat om något händer och sedan tar vi det först, ändrar dagordningen från dag till dag. Men det känns liksom att man har ett möte i maj så blir någon plötsligt sjuk, barn, förälder, socialsekreterare då är man där igen och ska boka en ny tid. Det är för segt.

Skolan och socialtjänsten är olika organisationer med olika uppdrag. Skolan är en mer fast enhet med en stadigvarande struktur medans socialtjänsten är uppdelad i tre olika enheter som alla ska samverka med skolan utifrån sina uppdrag. Rektorn kan träffa och samverka med upp till sex olika socialsekreterare kring ett barn och detta kan upplevas som rörigt och ostrukturerat. Socialsekreterarna har ofta många pågående ärenden samtidigt av olika karaktär och de behöver följa den lagstyrda utredningstiden på fyra månader och detta kan leda till att prioriteringarna för rektorer och socialsekreterare ser olika ut. Det som kan upplevas akut för rektorerna är inte alltid akut för socialsekreterarna. Detta kan bero på den strukturella skillnaden mellan de båda organisationernas uppdrag. ”Jag tror att man ibland kan ha olika förväntningar på varandra, att det kan bli lite knepigt i det”, som en socialsekreterare uttrycker sig om de förväntningarna som finns mellan de olika organisationerna. En rektor uttrycker vikten av att ha förståelse för varandras professioner ”... att ha en förståelse för varandras yrkeskompetens är en stor och viktig del i det hela så man inte hamnar i att man skyller problem på varandra, att ha förståelse för varandra ökar chanserna att nå målet”.

5:4 Hinder för samverkan

De hinder som var mest återkommande i respondenternas svar presenteras i följande underrubriker: sekretessen och bristen på feedback samt tiden och ekonomin.

5:4:1 Sekretessen och bristen på feedback

Alla respondenterna talar om att sekretessen är ett hinder för en bra samverkan när barn far illa eller riskerar att fara illa. En rektor och en socialsekreterare ansåg dock att det inte är ett större hinder men att det kan försvåra kommunikationen mellan parterna i vissa fall. Det skiljer sig med andra ord, vad rektorerna och socialsekreterarna anser vara ett hinder med sekretessen. Socialsekreterarna talar om att de inte alltid kan berätta allt de gör i ett ärende utan att sekretessen hindrar samverkan fullt ut om inte vårdnadshavarna gett sitt samtycke. Detta kan utläsas i följande citat:

Det kan många gånger vara frustrerande med tystnadsplikten när man jobbar som vi gör. Det finns ju massa exempel på när man skulle vilja häva tystnadsplikten för man vet...(tystnad). Man anser sig veta att det skulle vara till mer nytta än skada men det är ju som det är, det är ju en lag och vi har ju en av de

starkaste tystnadsplikerna som finns.

Rektorerna berättar att sekretessen är ett hinder då det för det mesta inte sker någon återkoppling från socialtjänstens sida:

Sedan är det ju sekretessen. Vi får ett intryck av att det inte händer någonting så vi vet kanske inte vad som händer på grund av sekretess eller på något sätt att socialtjänsten antingen säger "vi har sekretess, vi kan inte tala om det" eller så är de så vana att inte tala om det, så vi får inte feedback tillbaka, det ger också svag känsla av samverkan.

Flera av respondenterna återkom till sekretessen som ett hinder flera gånger under intervjun och den anser vi vara ett av de större hindren i samverkansarbetet. Enligt Danermarks (2000) informella och formella regler är det viktigt att informera och diskutera vilka regler och lagar som kan medföra ett hinder för samverkan. Genom att identifiera hinder för samverkan kan de undanröjas, alternativet är att hitta ett sätt där hindret kvarstår, att de olika parterna hittar en konsensuslösning för hur de ska hantera problemet. Sekretessen är lagstyrd och till för den enskilde individens skydd men detta kan försvåra hittandet av en konsensuslösning kring problemet.

Sekretessen gör att rektorerna många gånger inte får en feedback från socialsekreterarna om barnet är fortsatt aktuellt inom socialtjänsten efter anmälan. Den rektor som hade informell samverkan med socialtjänsten upplevde inte bristen på feedback som ett problem, rektorn har aldrig upplevt att vårdnadshavarna inte gett sitt samtycke till att kringgå sekretessen.

Detta är ett intressant resultat och vi kan inte med säkerhet säga vad det beror på men det kan bero på den informella samverkan som de byggt upp och där igenom skapat sig en förståelse för varandras profession och yrkeskompetens. Rektorn och socialsekreterarna har haft kontinuerliga möten och detta i sig kan göra att skolan involveras oftare i ärenden då en naturlig koppling mellan organisationerna uppstår. Den goda relationen mellan organisationerna kan i sin tur leda till att de samverkar närmare varandra vilket i slutändan kan leda till att det blir lättare att få vårdnadshavarnas samtycke. Flera av författarna i tidigare forskning menar att förståelsen för varandras professioner är viktigt, det finns vissa skillnader kring hur professionerna kan uppnå detta. Hjortsjö (2005) menar att en individ får förståelsen om det finns tydliga gränser för vad som kan förväntas av de olika professionerna. Boklund (1995) anser att det istället kommer i omvänd ordning, först skapas en inblick i den andres profession och då blir det lättare att förstå vad som kan förväntas av den andre. Detta leder i sin tur till tydligare gränser mellan professionerna. Ytterligare en aspekt i det hela är att lägga vikten på samverkansutbildningar till personalgrupper för att på så sätt uppnå förståelse för varandra (Farmakopoulou, 2002). Även Danermark (2000) påtalar vikten kring detta och han menar att det viktigaste är att professionerna kommunicerar kring olikheter i varandras yrken för att underlätta förståelsen.

Att inte få feedback kan påverka samverkansarbetet enligt flera av rektorerna. Bristande återkoppling är ett hinder som en rektor belyser i nedanstående resultat:

... det som vi har känt är den här återkopplingen mellan varandra har inte fungerat. Vi har informerat och de har lyssnat många gånger. Sen vet vi att de gör en massa men vi vet inte vad de gör exakt. Så samarbetet kring vissa elever eller familjer vet vi inte exakt vad de gör. De har ju sin sekretess och vi har vår sekretess, vi är skyldiga att anmäla och de att ta emot anmälan men det är ju lite olika regler. Jag vet ju att det kanske aldrig blir någonting, det får jag aldrig reda på.

Bristen på feedback är ett bekymmer som kan påverka barnet indirekt genom att en anmälan kanske inte görs eller görs för sent att barnet exempelvis redan hunnit blivit utsatt för fler

riskfaktorer under tiden. Alla rektorer påpekade vikten av att barns bästa ska stå i främsta rummet men de upplever i enlighet med Bengtssons och Åsbrinks (2010) undersökning att socialtjänsten brister i att ge återkoppling.

Utifrån empirin tolkar vi att socialsekreterarna är medvetna om problemet med feedback och försöker hitta lösningar så långt som lagrummet tillåter men det är inte alltid som skolan, av olika anledningar, blir informerade i vad som händer. En socialsekreterare uttrycker sig så här: ”Man får alltid säga till skolan att vi får inte säga det på grund av att vi inte har föräldrarnas medgivande.” Detta är ett sätt att försöka lösa problemet som finns kring feedbacken och Danermark (2000) menar att hinder behövs undanröjas i största möjliga mån för att få en så bra samverkan som möjligt. Socialsekreterarna frågar alltid vårdnadshavaren om de får återkoppla till skolan men det är inte alltid de informerar skolan om att de inte fått samtycket till att kringgå sekretessen, vilket skulle kunna underlätta förståelsen för varandras profession. Den här typen av feedback är beroende av tredje part. Respondenterna berättar att vårdnadshavaren måste ge sitt samtycke till att sekretessen kringgås annars kan de inte ge vidare information till skolan, utom i speciella fall och då behövs socialnämndens godkännande för att bryta sekretessen. Det kan dock vara svårt att få med sig vårdnadshavarna i detta om de känner agg mot skolan för att de gjort en anmälan. Detta kan vara ett problem och om fler skulle ge sitt samtycke skulle detta hinder antagligen få en mindre innebörd och fokus skulle kunna läggas på annat.

5:4:2 Tiden och ekonomin

Tre av fyra rektorer upplever tiden som ett hinder i samverkansarbetet men endast en socialsekreterare ansåg det som ett hinder. Utifrån detta kan vi se att hälften av respondenterna ansåg att tiden utgör ett hinder för en fungerande samverkan. En av rektorerna uttrycker sig så här om tiden: ”Det tar tid, det gör det. Samverkan tar tid. Det kan vara tungrott ibland”. I Danermarks (2000) modell kan man dels se att samverkan tar tid och dels att det är viktigt att tid finns avsatt för att inte störa arbetet utöver samverkan. Hälften av respondenterna ansåg att tiden är ett problem, då det dels är svårt att hitta en tid som alla i samverkansprocessen kan träffas samt att tiden inte räcker till då det är många andra uppdrag inom professionerna än samverkan som ska utföras. Att fler rektorer upplever tiden som ett hinder skulle kunna bero på att socialsekreterarna har en utredningstid på fyra månader enligt 11:1§ SoL (Riksdagen, 2011) vilket kan resultera i att de måste planera sin tid under de fyra månaderna. Utredningstiden kan resultera i att socialsekreterarna inte upplever tiden som ett hinder medans rektorerna inte har något lagstadgat krav på sig vad gäller tiden.

Ekonomin är en viktig resursfråga. Enligt Danermarks (2000) modell är resurstillgångarna en faktor för att samverkan ska fungera optimalt och även Farmakopoulou (2002) skriver om materiella resursers betydelse. Vi har fått olika svar på om den befintliga organisationens ekonomi är en av förutsättningarna för att samverkan ska fungera. En gemensam ekonomi i samverkansarbetet har betydelse för hur framgångsrikt det blir och en gemensam budget skulle kunna främja samverkansarbetet anser två rektorer. Tre av respondenterna ansåg att samverkan inte kostade mer än deras tid. Resultatet visade att rektorerna ansåg att ekonomin har en större betydelse än vad socialsekreterarna ansåg. Detta kan bero på att rektorerna har mer inblick och ett större ekonomiskt ansvar än vad socialsekreterarna har. Samverkan är beroende av att det finns en ekonomi knuten tills sig och detta är ett beslut som politikerna måste fatta och det är svårt för respondenterna att påverka.

De hinder som har presenterats ovan är de som respondenterna anser varit mest relevanta att framföra. Inga av de ovanstående resonemangen stämmer överens med de hinder som

redovisas av Glisson och Hemmelgarn (1998) fått fram i sin studie om samverkan, där var själva samverkanssystemet hindret. Att våra resultat skiljer sig så pass mycket kan bero på de olika politiska styrelseskicken som finns i Sverige och USA, de är inte jämförbara med varandra. Skolan, socialtjänsten och de välfärdsystem som finns i de olika länderna är inte tillräckligt likvärdiga och detta sammantaget kan vara anledningen till att resultaten skiljer sig åt.

5:5 Utvecklingsmöjligheter för samverkan

Under detta tema redovisas respondenternas svar om hur samverkan kan förbättras och utvecklas genom en personbundenhet till de olika organisationerna samt preventivt samverkansarbete.

5:5:1 Personbundenhet till den egna organisationen

Det mest återkommande önskemålet från både rektorer och socialsekreterare är att ha en eller två socialsekreterare knutna till en skola, som man kan vända sig till för att rådfråga, diskutera och göra anmälningar till.

Jag skulle kunna tänka mig att till ett sådant här område skulle det kunna vara två socialsekreterare kopplade som man kunde ha direktkontakt med, kanske man kunde agera lite snabbare och utbyta tankar och kanske kunde få lite tips av varandra.

Citatet kommer från en rektor som får exemplifiera respondenternas önskan om att ha en kontinuerlig kontakt med samma personer inom respektive organisation. Den rektor som har en informell samverkan träffar regelbundet två socialsekreterare. Under dessa träffar diskuteras problem i skolan och rådgivning sker kring avpersonifierade elever. Detta är något som rektorn upplever som mycket positivt men om en anmälan går vidare till utredning är det inte säkert att det blir just de här socialsekreterarna som har hand om ärendet. Genom att det finns en kontinuerlig kontakt mellan samverkansparterna ökar det insynen och förståelsen för den andres profession vilket kommer samverkansarbetet till gagn (Boklund, 1995; Farmakopoulou, 2002; Danermark, 2000 & Hjortsjö, 2005). Vi reflekterar över att rektorn till en viss del skapat det som de andra respondenterna önskar men för att införliva det behövs ett politiskt beslut fattas vilket i dagsläget inte verkar vara aktuellt. Tidigare har det i kommunen funnits socialsekreterare knutna till en skola men varför det ändrades framkommer inte. Anledningen till att det inte är utformat kan vara att det saknas ekonomiska medel och tid enligt respondenterna och som Danermark (2000) påpekar är det viktigt att det finns resurser till förfogande. Att det inte finns tillräckligt med socialsekreterare anställda i kommunen kan vara en faktor som bidrar till resursbristen som leder till att det inte går att ha några socialsekreterare knutna till en enda skola. Ekonomin är det som styr samhället och resurserna som finns att tillgå för varje organisation och beroende på kommun finns det olika mycket möjligheter. En annan vinkel kan vara att socialsekreterarnas arbetsstruktur inte ger utrymme för detta arbetsätt, vilket kan bero på att den strukturella uppbyggnaden på organisationen inte ger utrymme för detta och det är nämnden som beslutar socialtjänstens utformning.

5:5:2 Preventivt samverkansarbete

En annan aspekt utöver möjligheten till diskussion och rådfrågning av att ha några socialsekreterare knutna till en skola är att det kan förekomma ett mer preventivt arbete kring eleverna. Detta är något som påpekas av respondenterna och som lyfts upp som ett samverkanssätt. Att man tidigt kan lyfta upp problem och arbeta med problemet från två håll

mot ett gemensamt mål utifrån yrkeskompetens och professionens handlingsutrymme. En rektor belyser vikten av förebyggande arbete: ”Vi skulle ha väldigt bra nytta av den kompetens som en socionom ska ha för att kunna jobba med de här ärendena, jobba förebyggande på skolan med barn och föräldrar som behöver stöd.” En socialsekreterare uttrycker sin önskan om det preventiva arbetet:

... hitta plattformar där samverkan är naturlig, att man ses och träffas och att det inte blir på enskilda handläggares, rektorers och lärares tid och ork, utan att det på något sätt finns inbyggt i systemet i schemat att de här dagarna är vi tillsammans med skolan och diskuterar de här sakerna.

Den rektor som har en informell samverkan arbetar redan på detta sätt med socialtjänsten. I det preventiva samverkansarbetet önskas mer tid till att träffa varandra och utbyta erfarenheter och hjälpas åt kring svåra frågor. Utifrån respondenternas svar kan vi utläsa att det preventiva arbetet är något som båda respondent grupperna vill ha mer av. En rektor och en socialsekreterare uttrycker en önskan om att de frivilliga insatserna som kommunen erbjuder bör utnyttjas oftare än vad det gör och på så sätt kanske en eventuell framtida anmälan kan undvikas. Att kunna hänvisa vårdnadshavare och barn till fria nyttigheter ger en möjlighet att i ett tidigare skede fånga upp barnen och få vårdnadshavarna med sig på ett annat sätt än om en anmälan gjorts. Studieförfattarna anser att både skolan och socialtjänsten behöver sprida kunskap och informera om vilka frivilliga insatser som finns för vårdnadshavarna.

6 Diskussion

Syftet med denna uppsats var att fånga respondenternas upplevelser av samverkan och om de ansåg att den behövde utvecklas.

Utifrån uppsatsens syfte formulerades följande frågeställningar:

- Hur upplever rektorerna att samverkan fungerar?
- Hur upplever socialsekreterarna att samverkan fungerar?
- På vilket sätt kan samverkan utvecklas enligt rektorerna och socialsekreterarna?

6:1 Samverkan och utvecklingsmöjligheter

Sammanfattningsvis så upplever både socialsekreterare och rektorerna att samverkan fungerar bra men att den behöver utvecklas och att det är för barnens bästa som de arbetar tillsammans samt att samverkansarbetet skapar en större förståelse för varandras professioner. De lyfte även upp olika hinder som sekretessen, bristen på feedback och tidsbrist som de menar försvårade samverkansarbetet. För att få till ett fungerande samverkansarbete behöver en del komponenter finnas med och resultatet visar rektorerna och socialsekreterarnas upplevelser av rutiner, tillräckliga kunskaper och mål i samverkansarbetet.

Resultatet visar att respondenterna anser att sekretessen är det stora hindret i samverkan även om en rektor och en socialsekreterare menar att det är ett mindre hinder i och med att det går att undanröja med ett samtycke. Det skiljer sig mellan rektorerna och socialsekreterarna hur de ser på sekretessen, rektorerna menar att de inte får någon återkoppling av socialsekreterarna

medan socialsekreterarna menar att de inte kan ge någon feedback till rektorerna på grund av sekretessen. Nästan alla rektorer upplever tiden som ett hinder i samverkansarbetet vilket socialsekreterarna inte gör. Rektorerna tycker att kontakten med mottagningen fungerar bra, att de kan ringa och rådfråga utan att för den skull göra en anmälan. Resultatet visade att alla rektorer och två av socialsekreterarna anser att det finns rutiner för samverkan men samtycket från vårdnadshavarna har en viss påverkan på det fortsatta arbetet. Både socialsekreterarna och rektorerna menar att det första gemensamma mötet med vårdnadshavarna är av betydelse.

Respondenterna har en uppfattning kring målet, men den skiljer sig åt. Av rektorerna är det två som anser att det finns ett tydligt mål medan två har en otydligare uppfattning. När det gäller socialsekreterarna var det två som anser att det finns ett klart mål med de andra två var mer vaga. När det gäller tillräckliga kunskaper om den andres profession uppger två rektorer att de har kunskaper, de två andra menar att de inte har tillräckligt med kunskap om socialtjänsten. Av socialsekreterarna är det två som menar att de har kunskap om skolan medan två anser att de skulle behöva mer. Rektorer och socialsekreterare vill ha en eller två personer från den andre professionen knutna till den egna organisationen där de kan ha en kontinuerlig kontakt med samma personer i samverkansarbetet. I dagsläget finns det ett preventivt arbete men alla respondenterna önskar att det arbetet kunde utvecklas mer. Resultatet visar att ett förändringsarbete är på gång i kommunen där undersökningen är gjord, utifrån det vill staden utveckla samverkansarbetet mellan skolan och socialtjänsten. En tematisering av de resultat som har visat sig genom studien utkristalliserar följande områden; sekretess, feedback och samtycke, tid, rutiner, kunskap och förebyggande arbete.

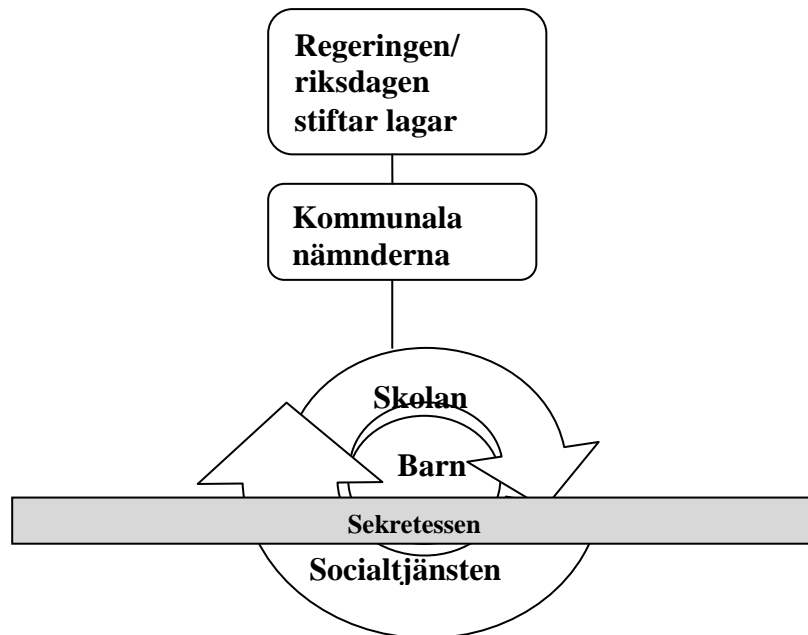
Sekretess, feedback och samtycke

Vi reflekterar över att sekretessen finns till för att skydda individen vilket gör det svårt för skolan och socialtjänsten att samverka när de inte kan ha en öppen dialog med varandra. När socialtjänsten tagit emot en anmälan från skolan tar de över ansvaret för det fortsatta arbetet enligt de lagbestämmelser som finns. När ett ärende gått över till socialtjänsten blir skolan utestängd från det fortsatta arbetet, detta trots att barnet tillbringar mycket av sin tid i skolan och det är oftast klassläraren som känner barnet och vårdnadshavarna bäst. Att skolan blir utestängd gör att det blir svårare att ha ett fullgott samverkansarbete. Samverkansarbetet fungerar bättre om vårdnadshavarna lämnar sitt samtycke, detta förekommer i varierande grad. Det skulle kunna vara lätt att säga att bara vårdnadshavarna får ett bra bemötande från skolan och socialtjänsten ger de ett informerat samtycke. Detta stämmer säkert in på en del men vi menar att det även finns andra förklaringar till varför de inte går med på att bryta sekretessen. Det kan vara svårt för både barnet och vårdnadshavarna att lämna ut sig inför två myndigheter och okända människor och prata om de problem som finns, den egna integriteten kan göra att samtycke inte lämnas. Även om de professionell har goda avsikter att hjälpa familjen kan det vara svårt att bryta igenom integriteten.

Resultatet visar att bristen på återkoppling och sekretess är de största hindren för samverkan. Rektorerna upplever bristen på feedback som hämmande och socialsekreterarna upplever att de inte kan återkoppla på grund av sekretessen, se modell 6:1 nedan. Fastän det av socialsekreterarna kan kännas att det är av mindre betydelse att informera rektorerna om att vårdnadshavarna inte gett sitt samtycke, kan det vara av betydelse för rektorerna. Vi menar att rektorerna då i alla fall får en återkoppling på att socialtjänsten har gjort/gör något i ärendet, vilket skulle kunna resultera i att rektorerna kan släppa sin oro den har för barnet, för rektorerna har fått information om att socialtjänsten har tagit vid.

Det informerade samtycket får en avgörande betydelse för hur det fortsatta samverkansarbetet blir. Danermark (2000) skriver att hinder i samverkan behöver överbyggas men när det gäller

sekretessen är det svårt att hitta en tillfredställande lösning då den är lagstyrd. Sekretessen är ett tvetydigt begrepp, dels är den ett hinder i samverkan men samtidigt ska den fungera som ett skydd för det enskilda barnet. Hur mycket insyn behöver skolan ha i barnets liv och för vems skull ska sekretessen släppas på. Är det för ett bättre samverkansarbete borde det vara en självklarhet att skolan har insyn. Utifrån ärendets karaktär kan det vara barnet till gagn om skolan har full insyn när det gäller ärenden som exempelvis mobbing eller psykiskt ohälsa. Det är svårt att komma till rätta med sekretessen, individskyddskravet har klara fördelar och det ska inte vara för lätt att bryta det, men sekretessen är och förblir ett hinder i samverkansarbetet.

Figur 6:1 Utveckling av modell 1.1 utifrån respondenternas berättelser. Sekretesslagstiftningen utgör många gånger ett hinder i samverkan mellan myndigheter. Egen bearbetning.

Tiden

Utifrån studiens resultat kan vi se att tid är en bristvara i samverkansarbetet. Tre av fyra rektorer upplever tiden som ett hinder medan merparten av socialsekreterarna inte gör det. Det kan bero på att skolan inte i förväg kan veta när de måste göra en anmälan när ett barn far illa, vilket gör det svårt att i förväg planera och avsätta tid för samverkan. Ett första samverkansmöte ska ske snarast efter att anmälan gjorts och ibland sker det samma dag och det blir rektorerna som får planera om sin tid och flytta på sina andra uppdrag för att samverka med socialtjänsten. Vi anser att detta är ett strukturellt problem som det är svårt att hitta en lösning på. En möjlig lösning skulle kunna vara en flexibel schemalagd tid för samverkan, där både socialtjänsten och skolan medverkar för att på så sätt få struktur och kontinuitet i samverkansarbetet. Enligt Danermark (2000) är det av vikt för samverkansarbetet att tid avsätts för att inte störa den övriga verksamheten. Som tidigare påpekas är det svårt att veta när samverkan blir aktuellt vilket kraftigt begränsar möjligheterna till att planera in tid för samverkan. I analys och resultatredovisningen har tiden inte fått så mycket utrymme utifrån hindrets storlek men empirin visade på att tiden är ett hinder, men det fanns inte mer material för att göra en djupare analys av tiden.

Rutiner

Skolan och socialtjänsten är olika samhällsorganisationer som finns till för medborgarna men de har olika uppdrag och styrning. Socialtjänsten är mer politiskt styrt, och de har den strängare formen av sekretess, vilket gör den till en mer sluten organisation. Skolan har den mildare formen av sekretess och är en mer öppen organisation. Den arbetar efter sin nämnds beslut men är inte lika styrd som socialtjänsten. I ett gemensamt samverkansarbete är det de kommunala nämnderna som ger förutsättningar till att rutiner skapas mellan skolan och socialtjänsten. Att skapa rutiner mellan de olika organisationerna som följer sina egna lagar och riktlinjer för att kunna uppfylla de uppdrag som samhället ålagt dem är inte alldeles enkelt. De flesta rutinerna mellan skolan och socialtjänsten är lagstyrda efter bland annat Skollagen 29:13§ och SoL 14:1§, 5:1a§, 11:1§ och 11:2§ (Riksdagen, 2011). Resultatet visar att det finns rutiner för hur en orosanmälan görs och fram till det första mötet efter anmälan. Det fortsatta samverkansarbetet i utredningsförfarandet och uppföljningen är beroende av en växelverkan mellan skolan och den enskilde socialsekreteraren då det inte finns tydliga rutiner för hur samverkan ska upprätthållas när det går vidare till utredning och eventuell uppföljning. Resultatet visar på bristande rutiner i samverkansarbetet och vi diskuterar att om skolan och socialtjänsten tillsammans får utforma sina egna rutiner utifrån de behov som finns skulle de kunna utveckla en närmare samverkan. Detta i sin tur, skulle kunna leda till att de tillsammans skapar egna rutiner, för att på så sätt täppa till de luckor som de anser finns.

Kunskaper

Skolan och socialtjänsten är olika organisationer med olika uppdrag. Vi diskuterar att skolas in i en profession innebär att man anammar olika teorier och synsätt som är vedertagna för den enskilda professionen och i och med detta kan en krock uppstå i mötet med en annan profession. Utifrån resultatet anser vi att det finns bristande kunskaper om den andres profession men vi anser att det inte är ett större hinder, då denna brist kan lösas. Skapandet av en gemensam plattform där skolan och socialtjänsten har regelbundna möten tillsammans där de diskuterar förväntningar på varandras professioner, utbyter tankar kring samverkansarbetet samt informerar varandra om respektive lagar och resurser skulle kunna vara en möjlighet. Avslutningsvis menar vi att om det finns en medvetenhet om olikheterna hos de medverkande kan de överbyggas och bli till en fördel istället.

Förebyggande

Alla respondenterna önskar ett mer preventivt samverkansarbete både på individ- och organisationsnivå. På individnivån vill de ha mer samverkan kring eleverna där de olika professionerna får möjlighet att arbeta sida vid sida på ett tillfredställande sätt. Exempelvis kan socialtjänsten ta vid där skolan slutar, de finns med eleverna på fritiden och kan ge feedback till skolan och skolan kan ta vid där socialtjänsten slutar och är med eleverna under skoltid och kan i sin tur ge feedback tillbaka till socialtjänsten. Vi anser att ett mer preventivt arbete ger möjligheter för både skolan och socialtjänsten att ha mer regelbundna träffar. Förslagsvis kan socialtjänsten komma till skolan och ha olika former av diskussioner med eleverna och informationsmöten med föräldrarna. På organisationsnivån kan skolan och socialtjänsten exempelvis få mer tid att träffa varandra och utbyta erfarenheter samt hjälpas åt kring svåra frågor.

Utvecklingsmöjlighet

Att ha en eller två socialsekreterare knutna till en enskild skola var något som alla respondenterna lyfte upp som en utvecklingsmöjlighet i samverkansarbetet. Våra resultat visar att respondenternas önskemål stödjer det som Boklund (1995) skriver om, att kontinuerliga

kontakter med samma personer ger en ökad insyn och förståelse för varandra. Vi menar vidare att tillgängligheten blir gynnsam för samverkan och i slutändan blir den mer positiv för klienterna. Vi har förståelse för respondenternas önskemål och vi anser att om de skulle få utforma samverkansarbetet efter sina önskemål kan de nå ännu längre i arbetet med barnen.

I Danermarks (2000) modell för samverkan lyfts olika faktorer fram för hur man får till en fungerande samverkan mellan de professionella, men modellen tar inte upp klientens perspektiv på samverkan. Modellen skulle behöva utvecklas för att bli mer heltäckande, vilka önskemål har klienten för att det ska bli en fungerande samverkan. Ett barnperspektiv ligger till grund för att en samverkan sker och en utvecklingsmöjlighet i samverkansarbetet vore om barnet får uttrycka sina tankar och åsikter i frågor som rör barnet självt. Barnets önskemål borde vägas in, utifrån mognad och ålder, i frågan om samtycket till skolan. Vårdnadshavarna bör inte få ha den avgörande rösten, detta är reglerat via lagar vilket komplicerar det hela.

Utifrån resultatet har vi sett olika faktorer som hindrar respektive främjar samverkansarbetet mellan skolan och socialtjänsten. Mycket av det som Danermark (2000) tar upp som förutsättningar för samverkan skulle kunna omsättas med hjälp av respondenternas önskemål. Vilket till viss del skulle lösa de hinder och oklarheter i samverkan som presenterats i ovanstående diskussion.

6:2 Metoddiskussion

I studien har en kvalitativ metod med en semistrukturerad intervjuguide använts för att samla in empirin och författarna anser att det varit ett fungerande val. När det gäller eventuella brister med metoden kände vi att intervjufrågorna överlappade varandra, att vissa frågor upplevdes för lika av respondenterna. Trots detta anser vi att intervjuerna flöt på bra och vi fick tillräckligt med empiri för att få svar på syfte och frågeställningar. Vi har analyserat resultaten efter Danermarks (2000) modell om samverkan, modellen och den tidigare forskningen. Modellen omfattar olika delar i hur ett samverkansarbete teoretiskt fungerar på olika nivåer mellan professionella. Utifrån vår studie framkom att mycket av det Danermark tar upp i kunskap- och förklaringsmässiga faktorer, formella och informella faktorer samt organisatorisk situation återkommer i empirin. Det vi saknar från Danermarks modell är att den inte tar upp klientens perspektiv i samverkansarbetet och för att få ett helhetsperspektiv i samverkansmodellen skulle klientens perspektiv på samverkan behöva synliggöras mer.

Studiens resultat stödjer inte de hinder som Glisson och Hemmelgarn (1998) kom fram till, att samverkanssystemet var hämmande och begränsande för barnet. Vår studie visar på hinder såsom sekretessen, bristen på återkoppling samt tiden och ekonomin. Däremot stämde våra resultat mer överens med den övriga tidigare forskningen. Det som framkom från respondenternas svar var att det inte alla gånger gick att få/ge feedback och detta är något som även Bengtsson och Åsbrink (2010) kom fram till i sin studie som handlade om socialtjänsten och skolan. Flera av författarna från den tidigare forskningen visar på resultat där förståelsen och kunskap för varandras professioner är av betydelse för att underlätta ett samverkansarbete (Hjortsö, 2005; Boklund, 1995; & Farmakopoulou, 2002). Våra resultat visar att det finns kunskap om den andres profession även om det förekommer en viss polarisering mellan skolan och socialtjänsten. Samtidigt ville respondenterna skaffa sig mer kunskaper om den andres profession. En del av den tidigare forskningen är baserad på andra samverkansprojekt

för andra verksamheter än skolan och socialtjänsten, men studiernas resultat har ändå varit överförbara till vår studie.

Den avsatta tiden för denna studie har varit begränsad vilket kan medföra att vi missat att lyfta upp olika aspekter som kunde ha varit relevanta för arbetet men även tolkningen av respondenternas svar kan ha påverkats av tidsbristen. En annan brist med vårt arbete är att vi inte tagit in barnens eller vårdnadshavarnas perspektiv i studien. Vi vill även påvisa att studien inte är tänkt att vara generaliserbar för all samverkan mellan parter utan är koncentrerad på att fånga respondenternas upplevelser. Då författarna skolas in i ena respondent gruppens profession har vi tagit det i beaktande när vi skrivit resultatet och analysen. Vi har haft på oss andra "glasögon" för att uppmärksamma detta och på så sätt undvika favorisering av socialsekreterarna. För att försäkra oss om detta har vi använt oss av externa läsare och utifrån deras omdöme drar vi slutsatsen att våra tolkningar varit rimliga.

6:3 Framtida forskning

För den framtida forskningen kring samverkan för barn som far illa eller riskerar att fara illa, vill vi lyfta fram några områden som vi anser är extra relevanta.

För vår undersökning valdes enbart kommunala rektorer ut, vilket innebär att kommunen har insyn i skolverksamheten och kan införliva nya riktlinjer på ett smidigt sätt. Kommunen har inte samma medinflytande i friskolorna och deras möjlighet att påverka är begränsad. Med anledning av detta anser vi att det skulle vara intressant att få reda på om samverkansarbetet skiljer sig mellan kommunala skolor och friskolor och om det gör det, hur påverkar det i så fall barnet? En annan studie är hur man kan undanröja de hinder som finns, så att samverkan kan fungera fullt ut. Det finns forskning som identifierar hinder för samverkan men få studier finns för hur hinder undanröjs. För att få en helhetsbild av hur samverkan fungerar kring barn som far illa eller riskerar att fara illa behövs det mer forskning om föräldrarnas perspektiv men framför allt barnens perspektiv på samverkansarbetet.

Referenser

- Aspers, Patrik (2000). *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber AB.
- Bengtsson, Mattias, & Åsbrink, Per (2010). *Studien av samverkan mellan socialtjänsten och skolan i Gävle avseende placerade barn*. Gävleborg: FoU Välfärd Arbetsrapport 2010:3.
- Blom, Björn, Morén, Stefan, & Nygren, Lennart (red.) (2006). *Kunskap i socialt arbete: Om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Boklund, Ann (1995). *Olikheter som berikar? – möjligheter och hinder i samarbetet mellan socialtjänstens äldre- och handikappomsorg, barnomsorg samt individ- och familjeomsorg*. Stockholm: Socialhögskolan i Stockholm: Rapport i socialt arbete 1995:71.
- Bryman, Alan (2001). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Lindköping: Liber AB.
- Börjesson, Åsa, & Eriksson, Inger, (2006). *Samverkan kring barn som far illa Uppföljning av lagändring enligt proposition 2002/03:53 Stärkt skydd till barn i utsatta situationer*. Hämtad den 17 februari 2011 från www.socialstyrelsen.se
- Clevesjöld, Lars & Thunved, Anders (2009). *Sekretess. Handbok för socialtjänsten*. Vällingby: Norstedts Juridik AB.
- Danermark, Berth (2000). *Samverkan – himmel eller helvete?* Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Danermark, Berth (2004). *Samverkan – en fråga om makt*. Örebro: LäroMedia.
- Danermark, Berth, Germundsson, Per, Englund, Ulrika, & Lööf, Kicki (2008). *Samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa En utvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis samt barn- och ungdomspsykiatri*. Örebro universitet: Hälsoakademin.
- Danermark, Berth, & Kullberg, Christian (1999). *Samverkan. Välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Dimbleby, Richard, & Burton, Graeme (1995). *Kommunikation är mer än ord*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, & Wängnerud, Lena (2007). *Metodpraktikan*. Vällingby: Nordstedts juridik AB.
- Farmakopoulou, Nadia (2002). What lies underneath? An inter-organizational Analysis of Collaboration between Education and Social Work, *British Journal of Social Work*, 32, 1051-1066.
- Fiske, John (2003). *Kommunikationsteorier. En introduktion*. Uppsala: Almqvist och Wiksell.

- Glisson, Charles, & Hemmelgarn, Anthony (1998). The effects of organizational climate and interorganizational coordination on the quality and outcomes of children's systems. *Child Abuse and Neglect* (vol. 22, 1998:5, s. 401-421)
- Hjortsjö, Maria (2005). *Med samarbete i sikte – om samordnade insatser och samlokaliserade familjecentraler*. Lund: Lunds Universitet, Socialhögskolan.
- Josefsson, Berith (2007). *Strategi för samverkan - kring barn som far illa eller riskerar fara illa*. Västerås: Edita Västra Aros.
- Kvale, Steinar, & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Sam, Lilja, John, & Mannheimer, Katarina (red.) (2005). *Forskningsmetoder i Socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- SFS 1986:223 *Förvaltningslagen 6§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19860223.htm>
- SFS 2010:800 *Skollagen 29 kap 13a§*. hämtad 25 maj 2011 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2010:800#K29>
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen 1 kap 2§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2001:453#K1>
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen 2 kap 1§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2001:453#K2>
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen 5 kap 1a§*. hämtad 25 maj 2011 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2001:453#K5>
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen 11 kap 1§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2001:453#K11>
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen 11 kap 2§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2001:453#K11>
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen 14 kap 1§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2001:453#K14>
- SFS 2009:400 *Offentlighets- och sekretesslagen 12 kap 2§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20090400.htm>
- SFS 2009:400 *Offentlighets- och sekretesslagen 12 kap 3§*. Hämtad 25 maj 2011 från <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20090400.htm>
- Statens offentliga utredningar, SOU (2005). *Vårdnad - Boende - Umgänge. Barnets bästa, föräldrarnas ansvar*. Stockholm: Elanders Gotab AB.
- Sundell, Knut, Egelund, Tine, Andrée Löfholm, Cecilia & Kaunitz, Catrine (red.) (2008). *Barnavårdsutredningar. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia förlag.

Thurén, Thorsten (2008). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber AB.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab. ISBN:91-7307-008-4

Bilaga 1. Lagrum

Socialtjänstlagen

2 kap. Kommunens ansvar

1 §/Upphör att gälla U:2011-05-01/ Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område.
1 §/Träder i kraft I:2011-05-01/ Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän

5 kap. Särskilda bestämmelser för olika grupper

Barn och unga

1 a § Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Ifråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 15 kap. denna lag och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Nämnden ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd. Lag (2009:496).

11 kap. Handläggning av ärenden

1 § Socialnämnden skall utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Vad som har kommit fram vid utredning och som har betydelse för ett ärendes avgörande skall tillvaratas på ett betryggande sätt.

2 § Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen skall bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Den skall inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Utredningen skall bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid. Den som berörs av en sådan utredning skall underrättas om att en utredning inleds.

14 kap. /Rubriken träder i kraft I:2011-07-01

Anmälan om och avhjälpande av missförhållanden m.m.

1 § Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. Sådan anmälningsskyldighet gäller också dem som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som berör barn och unga eller annan yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område. För familjerådgivning gäller i stället vad som sägs i tredje stycket.

De som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet. Myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som anges i andra stycket är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd. Om anmälan från Barnombudsmannen gäller bestämmelserna i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman. Lag (2003:407).

Förvaltningslagen 6 §

Samverkan mellan myndigheter

Varje myndighet skall lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna verksamheten.

Skollagen

29 kap. Samverkan och anmälan till socialnämnden

13 § Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 14 § och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Offentlighet- och sekretesslagen

12 kap. Sekretess i förhållande till den enskilde själv, m.m.

Sekretess i förhållande till den enskilde själv

1 § Sekretess till skydd för en enskild gäller inte i förhållande till den enskilde själv, om inte annat anges i denna lag.

2 § En enskild kan helt eller delvis häva sekretess som gäller till skydd för honom eller henne, om inte annat anges i denna lag.

Om en enskild samtycker till att en uppgift som är sekretessbelagd till skydd för honom eller henne lämnas till en annan enskild endast under förutsättning att myndigheten gör ett förbehåll som inskränker den enskilde mottagarens rätt att lämna uppgiften vidare eller utnyttja den, ska myndigheten göra ett sådant förbehåll när uppgiften lämnas ut.

Att den tystnadsplikt som uppkommer genom ett sådant förbehåll som anges i andra stycket inskränker den rätt att meddela och offentliggöra uppgifter som följer av 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen följer av 13 kap. 5 § andra stycket.

Sekretess i förhållande till vårdnadshavare

3 § Sekretess till skydd för en enskild gäller, om den enskilde är underårig, även i förhållande till dennes vårdnadshavare. Sekretessen gäller dock inte i förhållande till vårdnadshavaren i den utsträckning denne enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör den underåriges personliga angelägenheter, såvida inte

1. det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren, eller 2. det annars anges i denna lag.

Om sekretess inte gäller i förhållande till vårdnadshavaren förfogar denne enligt 2 § ensam eller, beroende på den underåriges ålder och mognad, tillsammans med den underårige över sekretessen till skydd för den underårige.

Bilaga 2. Intervjuguiden

Vilken är din uppfattning kring varför man ska ha en samverkan mellan skola och socialtjänst?

Finns det ett tydligt mål med samverkan?

- Om det finns, hur ser målet ut?

Kan du berätta hur samverkan ser ut med – skolan/socialtjänsten?

- I vilka situationer är det vanligast med samverkan?
- Vem gör vad?

Finns det rutiner för hur samverkan ska se ut?

- Om det finns, hur är rutinerna utformade?
- Efterlevs dessa?

Finns det tydliga rutiner om vem som gör vad i samverkan

Anser du att det finns en tydlig rollfördelning, om vem som gör vad i samverkansarbetet?

Hur upplever du att samverkan mellan socialtjänsten och skolan fungerar?

Vilka fördelar anser du att det finns med samverkan?

Ser du några hinder i arbetet kring samverkan?

- Om så är fallet, vilka hinder förekommer?

Anser du att samverkan behöver utvecklas mer?

- Hur önskar du att samverkan mellan skolan och socialtjänsten ska fungera?

Anser du att skolan och socialtjänsten har en gemensam uppfattning vad gäller samverkan?

- varför?

Hur upplever du att kommunikationen fungerar med skolan/socialtjänsten?

Anser du att det finns ekonomiska förutsättningar för att samverkan ska fungera bra?

- På vilket sätt?

På vilket sätt känner du att det finns ett politiskt stöd för samverkan?

Vet du vem som har huvudansvaret för samverkan när barn far illa eller riskerar att fara illa?

- (5kap1§ socialtjänstens ansvar.)

Känner du att du har tillräckliga kunskaper om Skolans/socialtjänstens uppdrag/resurser?
(rollfördelning)

Finns det något som du skulle vilja tillägga?

Kan vi få återkomma till med kompletterande frågor till dig under uppsats tiden, om det skulle behövas?

Bilaga 3. Missivbrev

Hej!

Vi är två studenter från socionomprogrammet Mälardalens högskola i Eskilstuna som studerar i termin 6. Under denna termin ska vi skriva ett vetenskapligt arbete (c-uppsats). År 2003 skedde en komplettering till SoL (5kap1§) vilket innebär en samverkansskyldighet mellan olika myndigheter när ett barn far illa eller riskerar att fara illa. Syftet med arbetet är att undersöka hur samverkan fungerar mellan skolan och socialtjänsten och det är din upplevelse av samverkan som vi vill undersöka. Både rektorer och socialsekreterare kommer att intervjuas och den genomförs under ca.30-40 minuter på en plats du själv väljer, alternativ finns.

Intervjun genomförs på ett vetenskapligt etiskt sätt där dessa fyra forskningsprinciperna kommer tillämpas: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet & nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att du har rätt till information om syfte och innehåll i arbetet, att din medverkan är frivillig och att du själv bestämmer om du vill fullfölja intervjun eller avbryta den. Samtyckeskravet innebär att vi behöver ditt samtycke för att kunna genomföra intervjun. Konfidentialitetskravet innebär att dina uppgifter och svar kommer behandlas anonymt och konfidentiellt. Nyttjandekravet innebär att dina svar endast kommer användas till uppsatsen och inte ges vidare till någon annan.

Inom de närmaste dagarna kontaktar vi dig för att höra om du vill medverka i vår uppsats. Om intresse finns skickar vi gärna en färdig uppsats till dig.

Vänligen
Maria och Eleonor

Maria Bergold
mbd08004@student.mdh.se
Mobil: 070-495 25 42

Eleonor Wedstedt
evg08001@student.mdh.se
Mobil: 073-987 32 07

Handledare: Anna-Lena Almqvist
Universitetslektor i socialt arbete
anna-lena.almqvist@mdh.se